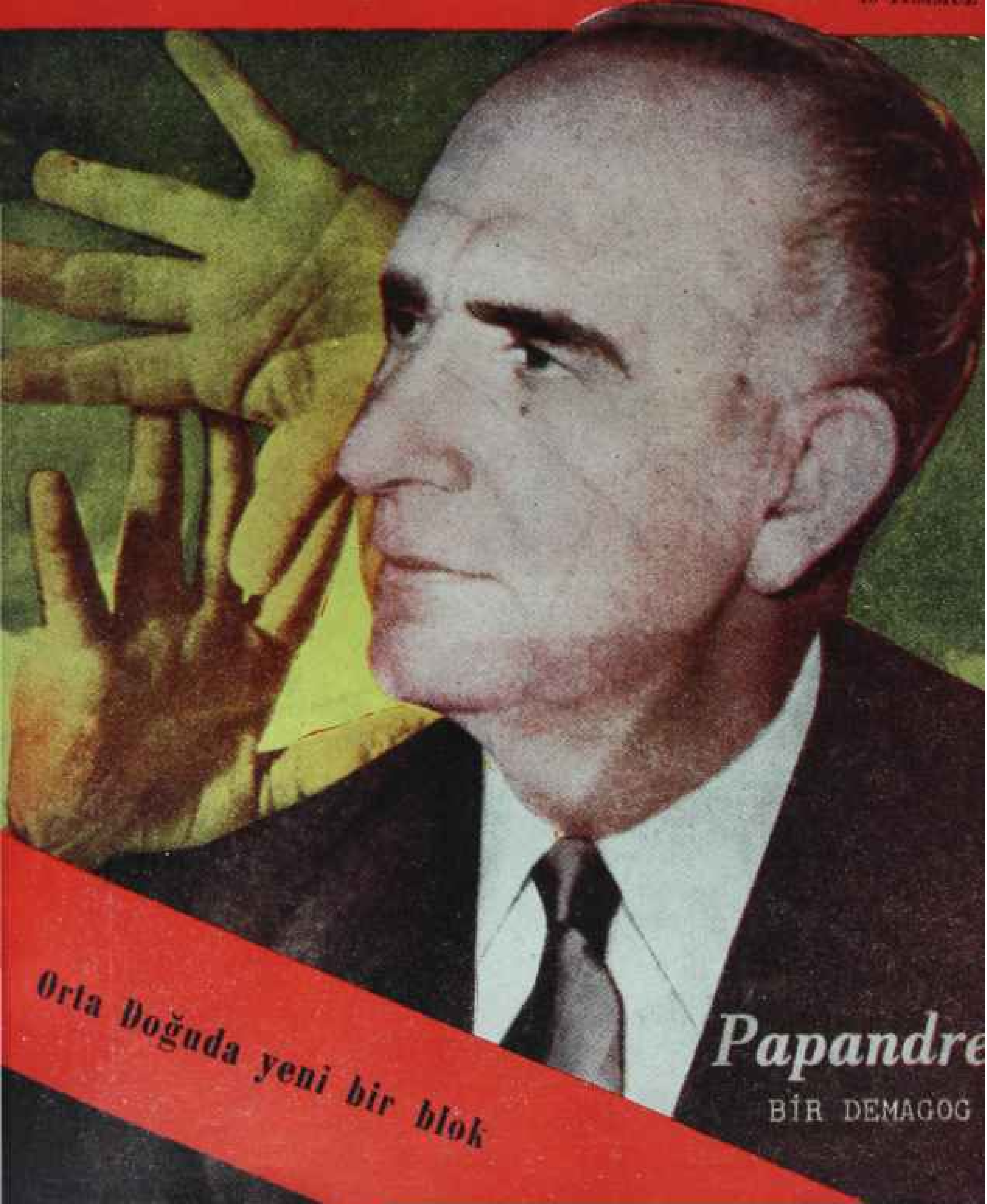
AKİS

FİYATI : 1 LİRA

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

10 TEMMUZ

Orta Doğuda yeni bir blok

Papandre

BİR DEMAGOG

(Basım: A — 4460) — 1963

AKİS

Sayı: 525 Cilt: XXX. Yıl : 11 HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Sahibi
Mübin Toker

Başyazarı
Metin Toker

Yazı İşleri Müdürü
Kurtul Altuğ

Bu sayıda Yazı Kurulu

İç Haberler Kısmı: Güneri Civaoğlu Teoman Erel, Egemen Bostancı, Tarık Kakınç (İstanbul), Seyfi Özgenel (İzmir) — **Dış Haberler Kısmı:** Halûk Ülman — **Magazin Kısmı:** Jale Candan, Tüli Sezgin, Bihin Anter, Hüseyin Korkmazgil — **Şehircilik:** Daniyal Eriç — **İş Alemi:** Fasih İnal

Resim
Ali Parmakerli

Fotoğraf
Hüseyin Ezer
Erdoğan Çiftler

Klişe
Doğan Klişe Öz Atölyesi
Tel : 11 70 15

Yazı işleri
Rüzgârlı Sokak No: 15/2
Tel: 11 89 92
P.K 582

İdare
Rüzgarlı Sokak No: 15/1
Tel: 10 61 96

Abone Şartları
3 aylık (12 nüsha) 10.00 lira
6 aylık (25 nüsha) 20.00 lira
1 senelik (52 nüsha) 40.00 lira

İlân şartları
Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak 1500 lira

AKİS Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

Dizildiği yer
Rüzgârlı Matbaa

Basıldığı yer
Hürriyet Matbaası

Ankara

Basıldığı tarih:
9.7.1964

Fiyatı 1 lira

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

Geçen haftaki AKİS, yurdun her tarafında hemen hemen ayni anda görüldü. Bunda, uygulamakta olduğumuz yeni dağıtım sisteminin rolü büyüktür.

Son aylarda gerek okuyucularımızdan, gerekse bayilerimizden pek çok şikayet mektubu aldık. Bilhassa Anadoludaki okuyucularımız, AKİS'lerinin ellerine geç vardığından yakınıyorlardı. İdare servisimiz buna geçen hafta çare buldu ve hemen uygulamağa başladı. Bundan sonra AKİS, Cuma günü, ulaştırma imkânlarının elverdiği nispette, okuyucularının eline ulaşmış olacaktır.

Başyazarımız Metin Toker, uzun bir yolculuktan sonra, bu hafta başkente döndü. Metin Toker Başbakan İsmet İnönü ile gittiği Amerika, İngiltere, Fransa seyahatinin yorgunluğu çıkmadan makinesinin başına oturdu ve intibalarını AKİS okuyucuları için yazmağa koyuldu. DIŞ GEZİLER başlığı altında yayımladığımız yazıda Metin Toker bir önemli meseleye parmak basmaktadır: Dışarda nasıl temsil ediliyoruz? Bu yazısında Başyazarımız, son gezisinde gördüklerini, hariciyecilerimizin dışarda bizi nasıl temsil ettiklerini anlatmaktadır. Gelecek haftalarda da Metin Toker intibalarını yazmağa devam edecektir.

İnönünün başkente ayak basmasıyla hava birden eski hareketliliğine kavuştu. Üstelik, İnönüden bir gün sonra dost bir ülkenin, Pakistanın Cumhurbaşkanı Eyüp Han, Cemal Gürselin davetlisi olarak Ankaraya geldi. Eyüp Hanın Türkiyeye gelmesinin bir başka önemi vardır : Türkiye, Pakistan ve İranın yeni bir üçlü ittifaka gitme hazırlıkları başlamıştır. Bu, Orta Doğuda yeni bir üçlü ittifak demektir.

İç politikada ise, Kıbrıs Meselesi bu hafta da gene ön plândaydı. Başbakan İnönü, bir gizli oturumda Parlâmentoya, uzun gezisi ve temasları hakkında bilgi verdi. Gizli oturumdan sonra partilerin Meclis içindeki tutumları kuliste yapılan sohbetlerde kendini belli etti. "Meclis" başlıklı yazı, bu sohbetlerin ışığında, Parlâmentodaki parti gruplarının yeni bir devre içindeki tutumlarını ortaya koymaktadır.

Bu üçlü ittifakın, perde arkasında cereyan eden tebliğlerde bulunamayan bütün içyüzüyle Kıbrıs Meselesini AKİS muhabirleri - Güneri Civaoğlu ve Teoman Erel - takip ettiler ve "Dış Politika" ile "Meclis" başlıklı yazıları hazırladılar.

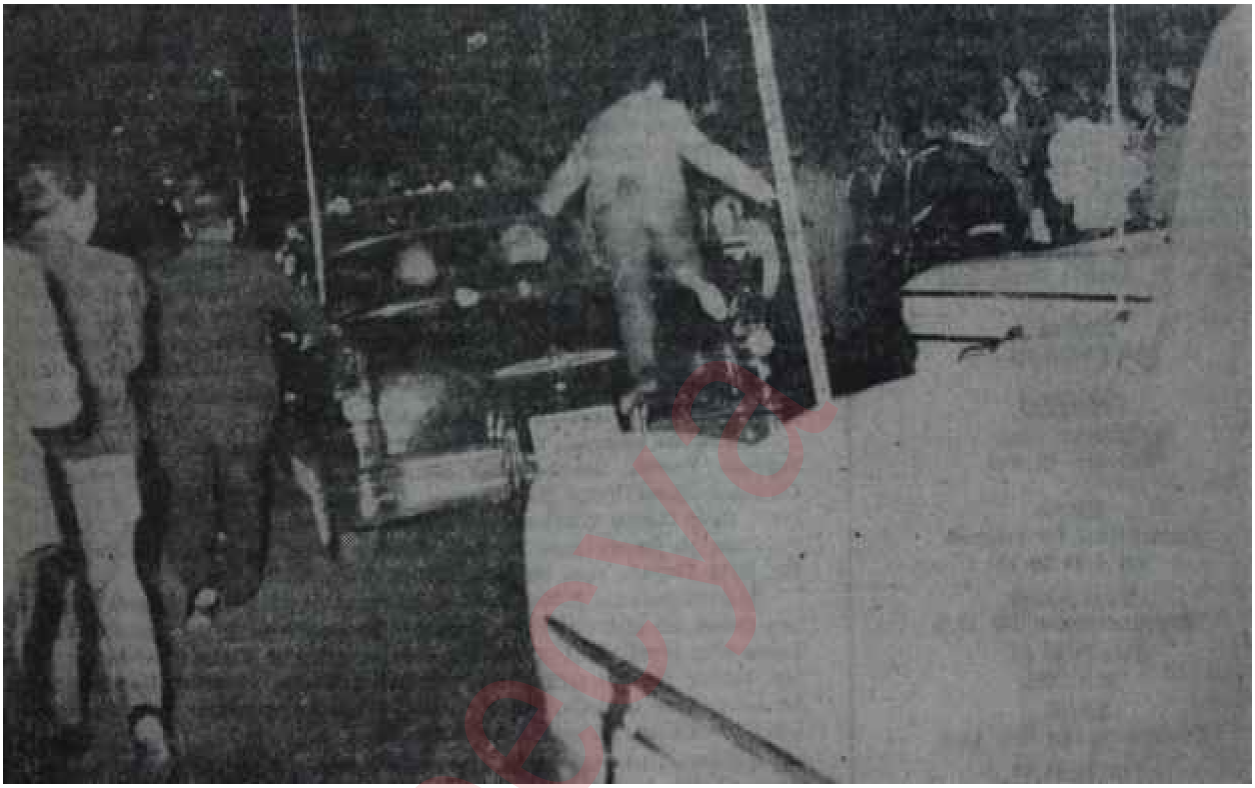
Bu hafta, KIBRIS OLAYLARI genel başlığı altında, dış politika yazarımız tarafından hazırlanmış bir kapak yazısı sunmaktayız. Yunanistanın başında bulunan Papandreuyu ve Yunanistandaki havayı aksettiren yazıda AKİS, bundan haftalarca önce işaret ettiği bir noktayı bir kere daha noktalamaktadır. Papandreunun son seçimlerde uğradığı hezimet, gözlerin bir kere daha yunan ordusuna çevrilmesine sebep olmuştur. Dikkatleri üzerinde toplayan şahıs, yaşlı ve aksak General Dovastır. KIBRIS OLAYLARI sayfalarımızda hem Dovas, hem de Papandreu anlatılmaktadır.

Saygılarımızla
AKİS

içindekiler

AKİS
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI
Yıl: 11, 10 Temmuz 1964, Sayı: 525 Cilt: XXX

YURTTA OLUP BİTENLER

Başbakan; İnönü seyahat dönüşü Ankara sokaklarında
Millet memnun

Millet

Başka işimize bakalım

Başbakan İnönünün seyahati, bir süredir milletin yüreğine sinmiş, olan bir derdi, bir endişeyi hafifletmiştir: Hasta Kıbrıs, mahir bir doktorun elindedir. Başbakan Amerikaya doğru yola çıkmadan önce "Bu Kıbrıs işi ne olacak? Harp mi çıkacak? Mesele ne zaman bitecek?" diye kaygılananlar bugün sorularının cevabını almış değillerdir. Daha doğrusu, İnönü seyahatinden olacakları getirmemiştir ama olmayacaklar hakkında büyük müttefiklerle karara varmıştır. Bunların birincisi, harbin olmayacağıdır. İkinci Dünyâ Harbi gibi bir badireden Türkiyeyi bir virtüöz meharetiyle sıyırıp kurtaran İnönünün denizi aştıktan sonra derede boğulması, Kıbrıs yüzünden Türkiyeyi harbe sokması elbette ki beklenemezdi.

Ancak mesele şuydu : Kıbrıs işinin kendi arzusu aksine halledilmesine Türkiye müsaade etmeyecekti. Bunun için, gerekirse Adaya asker çıkaracaktı. Bu, harp demek olabilirdi. O halde Türkiye, istemeden kendisini bir harbin içinde bulacaktı.

Bugün, Amerika ve İngiltereden İnönünün getirdiği şudur: Hayır, harp olmayacaktır. Harp olmayacaktır, zira Kıbrıs meselesi Türkiyenin arzusunun aksine bir şekilde halledilmeyecektir. Bu demektir ki ya Türkiyenin Adaya asker çıkarmasına lüzum kalmadan Türkiyenin arzularına uygun bir hal çaresi üzerinde mutabık kalınacaktır. Ya da, Türkiye Adaya asker çıkardığında ya Yunanistan bizimle tek başına harbetmek deliliğini, yapacak, ya o da aynı hareketi tekrarlayıp Adanın taksimi fiilen Yeşil Hat üzerinde gerçekleşecektir. Bunlardan başka bir ihtimalin imkânsızlığı şimdi belli olmuştur.

İnönünün Amerika dönüşü Ankarada, sahiden görülmemiş ve o nisbette de içten bir şekilde, halk tarafından karşılanması bunu milletin gayet iyi anladığının delilini vermiştir. Bundan politikacıların çıkaracakları bir çok ders vardır.

Ama, Kıbrıs meselesini İnönüye bırakanların sadece rahat bir nefes almaları bugün kendilerinden beklenilen tek şey değildir. Başta Kemal Sa-

HAFTANIN İÇİNDEN

"Birlik, kuvvettir!"

Metin TOKER

Türkiye ile Pakistan ve İran arasında yeni bir işbirliğinin tohumları atılmaktadır. Orta Doğudaki bu gelişme çok yakın bir zamanda kendisinden daha da fazla bahsettirecek ve üzerinde dikkatte durulmasını gerektirecektir. Orta Doğunun arap olmayan, fakat müslüman, Moskovayla kur yapmayan, fakat Batı bloku içindeki yerlerinden memnunsuzluk duymaya başlayan bu üç büyük ve kuvvetli memleketinin bir araya gelmesi bölgenin jeopolitik dorumuna tesir edecektir.

Türkiye ile Pakistan ve İran bir pakt içinde zaten beraberdirler. Bu, Bağdatsız kalmış eski Bağdat Paktı, bugünkü adıyla Merkezi Andlaşma Teşkilâtı, CENTO' dur. Fakat CENTO 'nun biri resmi, diğeri yarı resmi iki başka ortağı daha vardır. Bunlar, İngiltere ile Amerikadır. CENTO içindeki kararlar üçlü değil, beşli alınmaktadır ve toplantılarda umumiyetle bölgenin üç mensubu bir cephe, anglo-amerikanlar bir başka cephe teşkil etmektedirler. Şimdi, Türkiye ile Pakistan ve İran CENTO'nun dışında da bir çok noktada birlik halinde hareket etmenin hazırlıklarını yapmaktadırlar.

Dünyada, paktlar kadar manâlarını ve mahiyetlerini şartlara göre değiştirmekte aceleci topluluklar yoktur. Tarih bunların misalleriyle doludur. Son yıllarda bunların adeta bir koleksiyonu teşekkül etmiştir. Avrupayı paylaşmak için imzalanan Alman - Sovyet Paktını almanlara karşı dünyayı korumak için kurulan İngiltere - Amerika - Rusya ortaklığı takip etmiş, harp kazanılınca batılılar ile komünistler de ayrılarak her biri kendi ortaklığını teşkil etmiştir. NATO bunların biridir, CENTO bir başkasıdır, Varşova Paktı öteki tarafın NATO' sudur. Bu paktlar gayelerindeki devamlılığa göre kuvvetli veya zayıflamış şekilde devam etmişler, ömürleri bittiğinde rafa kaldırılmışlardır. Rafa kaldırılan paktlardan klasik bir tanesi Yugoslavya ile Yunanistan ve Türkiye arasında imzalanmış olan Balkan Andlaşmasıdır. Yugoslavya Rusyanın dinden kurtarılıp Batının himayesine alınır alınmaz, asıl hedefi bu olan Balkan Andlaşması bütün manâsını kaybetmiştir. Şimdi, Balkanlarda böyle bir imkân olsa Amerika mutlaka Rumanyalı bir andlaşmanın şampiyonluğunu yapardı. Mamafih gene de böyle bir ümit kaybolmamıştır.

Uzun lâfın kısası şudur ki, bir zamanlar sapasağlam görünen paktlar, paktları teşkil edenlerin menfaatlerini ayarlayan şartların değişmesiyle manâlarından ve mahiyetlerinden çok kaybetmişlerdir. NATO 'nun çektiği sıkıntı budur. NATO, Avrupayı istilâ etmesinden korkulan Sovyet Rusyaya karşı avrupalıların Amerika ile sıkı işbirliği ihtiyacının neticesidir. Bu tehlikenin bugün, ortadan kalkmış bulunması NATO 'dan gelen çatırtı seslerinin başlıca sebebidir. General de Gaulle bu durumun "şımardı çocuk" luğunu yapmaktadır, NATO' nun öteki partnerlerinin NATO'ya bağlılık dereceleri komünist tehlikesinin kalkmış olduğu noktasında Fransanın çalımlı Cumhurbaşkanı derecesinde iyimser olmaları veya olmamalarıyla orantılıdır.

CENTO 'da da vaziyet aynıdır.

Buna mukabil Türkiyenin, Pakistanın ve İranın hem Orta Doğuda, hem de dünyanın siyaset sahasındaki ihtiyaçları ve menfaatleri bir kalmıştır. Hatta, çözülen paktlar devrinde bu ihtiyaç ve menfaatlar daha da birleşmiştir ve müştereken savunulmaları acele bir lüzum olarak milletlerimizin karşısına çıkmıştır. Politika eğer sadece hak, hakikat ve ahde vefa olsaydı, eğer büyük ve kuvvetli müttefikler sadece bu prensipleri kaale alsalardı Orta Doğunun üç memleketi kendi aralarında birleşmeye belki bu kadar kuvvetle itilmezlerdi. Ama hâdiseler göstermiştir ki "Sizin bir Kıbrısınız veya Keşmiriniz var. Benim başımda düzinelerle bu çeşit mesele var" diyen Amerika da kendi bakımından haklıdır. Bugünkü dünya, ihtiyaçları ve menfaatleri bir olanların kendi göbeklerini bizzat kestikleri dünyadır. Tarafsız Blok adı altında oynanan oyun budur. Birleşmiş Milletlerde bu oyun devam etmektedir. Türkiye, Pakistan ve İran da nihayet külahlarını önlerine koymuşlardır ve kuvvetin ancak birlikten doğacağını görerek harekete geçmişlerdir.

Bu yeni birliğin başka paktlarda olmayan bir kuvvetli tarafı vardır. Üç milletin arasında, samimi sevgi mevcuttur. Pakistanlıların "Türkiye" dediklerinde yüreklerinin titrediğini hep hissediyoruz. Eyüp Hanın Türkiye başkentinde gördüğü -basit halktan gördüğü- iyi kabul bu hislerin karşılıklı olduğunun delilini teşkil etmiştir. İranlılar, türkler ile pakistanlıların arasında, her iki tarafa da yakınlık göstererek, her iki taraftan da yakınlık görerek bir dostluk köprüsü teşkil etmektedirler. Bizim şarklılığımız batılılar gibi her şeyi sadece menfaat açısından ele almamıza mani olduğundan ve her şeyimize mutlaka biraz his koymamızı gerektirdiğinden yeni "Saadabat Paktı" çok rüzgâra karşı sımsıkı duracak güçte olacaktır.

Üçlü birlik komünizme karşı batının yanında kurulmamaktadır. Üçlü birlik tarafsızlık etiketi altında batıya karşı bir şantaj organı da değildir. Üçlü birliğin Moskovanın himaye kanatları altında doğmadığını belirtmeye ise ihtiyaç dahi yoktur. Ama bütün dünya meselelerinde artık bu üç memleketin bir ve beraber ve bloklardan daha müstakil hareket etmesini, dış politikalarını bir takım Peşin hükümlerden kurtarmalarını herkesle başları dik ve komplekssiz konuşmalarını, kendilerine Üçüncü Dünyadan kuvvetli müttefikler bulmalarını beklemek lâzımdır. Bu aynı zamanda, Türkiyenin bir yeni dünyada kendisinden beklenilen rolü oynamaya yeniden karar verdiğinin de ifadesini teşkil etmektedir. İçten içe huzursuz çok millet birbirine yaklaşan Türkiye, Pakistan ve İranın cazibesini duymakta gecikmeyecektir.

tır, Hükümeti teşkil eden Bakanlar devlette işlerine dört elle sarılmak ve bu laçka devlet teşkilâtına mutlaka bir çeki düzen vermek zorundadırlar. Zira devletin bugün, Atatürkle İnönünün Osmanlılardan devraldıkları devlete çok yaklaşmış bir şekilde olduğunu vatandaş kendi gündelik hayatında acı acı hissetmektedir. Bir yandan ekonominin gittiği durgunluk, diğer taraftan devlet mekanizmasının bu hali halkın en büyük ıstırabıdır. Bunun çaresini bu Hükümet bulmakla mükelleftir. İçte ve dışta ve bilhassa İktisadî Devlet Teşekkülleri sahasında ciddi bir revizyona ciddiyetle girmenin şimdi tam zamanıdır. Meclis tatile girdiğinde Hükümeti bekleyen iş budur.

Kasıma kadar alınacak ilk netice Hükümetin asıl imtihan notunu teşkil edecektir. İnönü Kıbrıs ve büyük meselelerle, Hükümet devletin muntazam işletilmesiyle! Yaz aylarının parolası bu olursa bizi mutlu bir kış bekleyecektir.

Dış Politika

Hoş bir sürpriz

Geçen haftanın sonlarında Cuma akşamı Başbakan İsmet İnönü, Cumhurbaşkanlığı Köşkünden ayrılırken son derece neşeli, fakat aynı zâmanda da hayretler içindeydi. Birkaç dakika önce Pakistan Başbakanı Eyüp Han, Cemal Gürseli ziyareti sırasında öyle şeyler söylemişti ki, âdeta kulaklarına inanamıyordu.

Çıkışta Dışişleri Bakanını kendi otomobiline aldı ve daha araba hareket eder etmez sordu :

«— Hayırlısı ama, Feridun bey bu da nereden çıktı?»

Bu kez, hayret etme sırası Feridun Cemal Erkine gelmişti.

«— Washington dönüşü size arzetmiştim, Paşam" diye cevap verdi. Ama İnönü kendisine neyin arzedilmiş olduğunu hatırlıyamamıştı. Babacan bir tavırla Dışişleri Bakanının elini tuttu, gözlerini açarak,

«— Neyi?» dedi.

Erkin konuyu biraz daha açtı:

«— Hatırlıyacaksınız herhalde Paşam, Washington'daki son CENTO Bakanlar Konseyinde Türkiye, İran ve Pakistan arasında daha kuvvetli bir işbirliği kurulması düşünülmüştü. Dönüşte size arzetmiştim. Ancak meseleyi bütün teferruatı ile tesbit etmemiştik. Bu sadece bir temenniydi.»

İnönü neşeli bir kahkaha attı. Doğrusu birkaç ay önce sadece bir temenni olarak ortaya atılmış olan bir fikrin kısa zamanda böylesine filizleneceğini pek ummuyordu. Bu da Eyüp Hanın Türkiyeye bir sürprizi olmuştu.

Erkine dönerek:

«— Sen akşama bize yemeğe gel de bu meseleyi etraflıca konuşalım» dedi.

Kızgın güneş ilerdeki dağların arkasına çekilmiş, Çankaya tepelerini tatlı bir serinlik sarmıştı. Başkentliler birkaç kişilik gruplar halinde yürüyüşe çıkıyorlardı. İnönü keyifli bir şekilde, kendisini alkışlıyan Başkentlileri selamlamaya koyuldu.

Eyüp Han Başbakan İnönü ile Başbakanlıkta,

Faydalı temaslar

Sevimli ziyaretçi

Esenboğa Hava Alanı, geçen hafta üstüste iki gün bir bayram havasına büründü. Perşembe günü Başbakan İsmet İnönünün 20 bin kilometrelik Amerika seyahatinden dönüşü için bayraklarla donatılan alan, Cuma günü de Pakistan Başbakanı Eyüp Hanın gelişi, için hazırlanmıştı. İki gün üstüste Başkenttiler buraya âdeta akın ettiler.

Eyüp Han ve beraberindekileri Türkiyeye getiren özel uçak alana indiğinde saatler tam 13,15 i gösteriyordu, uçak alanda geniş bir tur attıktan sonra meydan binasının önünde yavaşladı ve tam şeref salonunun karşısında durdu. Bu arada geniş camların ardından halk avuçları kızarırcasına Eyüp Hanı alkışlıyor «Yaşasın Türk Pakistan dostluğu», «Yaşasın Eyüp Han», «İsmet Paşa çok yaşa» sesleri yükseliyordu. Bu bir dost ülkenin Başbakanına yapılan bir sevgi gösterisiydi ve doğrusu, hemen hiç kimse Pakistan ve Türkiye arasında yeni bir anlaşmadan, ya da işbirliğinden haberdar değildi.

Eyüp Han uçağın merdivenlerinde göründüğünde tezahürat büsbütün arttı. Öyle ki bu arada bandonun çaldığı marş bile duyulmaz hale gelmişti. Eyüp Hanı Cemal Gürsel karşıladı. İki devlet başkanı gülümseyerek el sıkıştılar. Başkan, Gürsele çok sıhhatli göründüğünü söyledi. Bundan sonra Eyüp Han, Senato ve Millet Meclisi

Başkanları, Bakanlar, yüksek kumandanlarla tanıştırıldı. İki devletin millî marşları dinlendi, Eyüp Han Şeref Kıtasını teftiş etti. Bu arada rahatsızlığı sebebiyle yavaş yürüyen Cemal Gürselin koluna girmiş, adımlarını ona uydurmaya çalışıyordu. Gri orlon bir kostüm ve bordo ayakkabılar giymiş olan Başkanın başında gri astragan bir kalpak vardı. Şeref Kıtasını:

«— Merhaba asker» diyerek türkçe selâmladı. Daha sonra Pakistan radyosuna bir demeç veren Başkan türk gazetecilerine de «Türkiye - Pakistan dostluğunun sadece kağıt üzerinde kalmadığını, kalblerde yaşadığını» söyledi. Eyüp Han, kısa bir süre içinde alanda bulunan herkesin sempatisini kazanmayı bilmişti. Daima gülümsüyor, Türk - Pakistan dostluğundan söz ediyordu...

Konvoy henüz hareket etmişti ki kucağında çocuğuyla genç bir Pakistanlının kendisini Gürsel ve Eyüp Hanı taşıyan otomobilin önüne attığı görüldü. Herkes merakla ne olacağını beklerken pakistanlı hançeresinin bütün gücüyle türkçe:

«— Yaşasın Türk - Pakistan dostluğu» diye haykırdı. Buna benzer olaylar yol boyunca, da devam etti. Halk Ankaraya giden yolun iki yanına dizilmiş, Kıbrıs olayları patlak verdiğinde Türkiyeye yardım için elini uzatan ilk devlet, Pakistanın sempatik Başkanını alkışlıyordu. Aydınlıkevlerden sonra kalabalık büsbütün arttı.. Eyüp Han, ikâmetine tahsis edilen Hariciye Köşküne gelinceye kadar Başkenttilerden büyük ilgi gördü.

Birlik, kuvvettir

Eyüp Han, bir süre istirahat ettikten sonra saat 17 de Cumhurbaşkanı Cemal Gürseli ziyaret etti. İşte bu ziyarette öyle şeylerden bahsetti ki, bunlara Başbakan İsmet İnönü dahi hayret etmekten kendini alamadı. Bu ilk görüşmede ayrıca Pakistan Dışişleri Bakanı Zülfikar Ali Bhutto ile Türkiye Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin de bulundular.

Eyüp Han batılı devletlerden yakınıyor ve nötralist devletlerin, balı blokuna sadık devletlerden daha fazla tesirli olduklarını söylüyordu.

Türkiye, İran ve Pakistan gibi geri kalmış ülkeler, sırf bu sebeple mutlaka birleşmeli, seslerini daha kuvvetli olarak duyurmanın yollarını araştırmalıydılar. CENTO dışında da kuvvetli bağlarla bu üç devlet güçlerini birleştirecek olurlarsa, meselelerini daha kolaylıkla hal imkânını elde edebileceklerdi. Eyüp Han sıcak iklimin verdiği sempatiyi rahatça kullanıyor ve son derece ikna edici bir tonda konuşuyordu. Sempatik Başkanın kullandığı kelimelerin altında yatan anlam açıktı. CENTO nun yanında Türkiye, İran ve Pakistanın müşterek bir dış politika gütmesini istiyordu. Doğrusu Eyüp Han, böyle bir teklif için gerekli zamanı iyi seçmişti. Özellikle Kıbrıs olaylarında, birkaç gün öncesine kadar batılı dostların izledikleri politika, böyle bir anlaşma ortamını Türkiyede zaten hazırlamıştı..

Bu arada Gürsel:

«— Kültürel sahada kolay ama, ticarî sahada işbirliği daha güç tahakkuk eder. Zira birbirimizle mübadele edecek malımız pek yok» dedi. Ama mesele biraz daha açılınca Eyüp Hanın kafasındaki projelerin pek öyle hayal mahsulü şeyler olmadığı ortaya çıktı. Pakistan Başkanı mübadeleden çok, malî imkânların birleştirilmesiyle kurulacak büyük teşebbüslerden bahsetti. Bunların başında da Super - Sonic dev jetlerle donatılacak bir hava nakliyatı şirketi ve deniz nakliyat şirketleri gibi ulaştırma teşebbüsleri, yer alıyordu. Gerek Gürsel, gerek İnönü konuyu son derece cazip buldular ve böyle bir birleşmenin Türkiye için de büyük faydalar temin edeceğini belirttiler.

Altın zincir

Görüşmelere ertesi sabah saat 9 dan itibaren devam edildi. Bu defa toplantıya İran Dışişleri Nazırı Abbas Aram da katıldı. Bir gün evvel Cumhurbaşkanlığı köşkünde ana hatları tesbit olunan güçbirliğinin detayları bu toplantıda ele alındı. Her üç memleket arasında ticari, teknik ve kültürel alanlarda sıkı bir işbirliğinin kurulması prensip olarak kabul edildi. Böylece Türkiyeden başlıyarak Hint denizine kadar uzanan bir yakın dostluk zinciri meydana geliyordu. Toplantıda, CENTO dışında geniş bir iş birliği alanı mevcut olduğu ileri sürülerek ulaştırma, sanayi, madencilik tarım, eğitim, sağlık ve bölge kalkınması konularında sıkı bir dayanışma kurulması kararlaştırıldı. Bu hususu gerçekleştirmek için Türkiye, İran ve Pakistan Dışişleri Bakanları her dört ayda bir toplanacaklar ve çalışmaları koordine edeceklerdir. Daha sonra hemen yapılması gereken işler üzerinde duruldu. Her üç devletin bakanlıkları, kendi bünyeleri içinde bu işbirliğinin hangi konularda teksif edilmesi gerektiğini plânlıyacaklardı. Bu arada Türki ye Dışişleri Bakanlığında derhal çalışmalara başlandı ve bu işbirliğinin esasını teşkil edecek olan prosedürün ana hatları tesbit edildi. I. İktisat Dairesi Genel Müdür Yardımcısı Rahmi Gümrükçüoğlunun haftanın başlarında salı günü Karaçiye gitmesi kararlaştırıldı. Gümrükçüoğlu, daha sonra Tahrana da geçecek ve her iki devletin görüşlerini 17 Temmuzda Ankarada toplanacak olan İran, Pakistan ve Türkiye delegelerinden kurulu bir teknik komisyona getirecektir. Bu Komisyonda prosedürün asıl metni hazırlanacaktır. 17 Temmuzda yapılacak olan bu toplantı ise 20 Temmuzda yapılacak bir başka sürpriz toplantının temelini teşkil etmektedir. Bu tarihte üç devletin başkanları Şah Rıza Pehlevi, Eyüp Han ve Cemal Gürsel İstanbulda toplanarak komisyonda hazırlanan son metni onaylıyacaklardır. Bu işbirliğinin ve onaylanacak anlaşmanın eti-

Cumhurbaşkanı Gürsel ve Eyüp Han hava alanında

Biribirinin dilinden anlayanlar

keti ise büyük bir titizlikle gizlenmektedir. Eyüp Han bunu özellikle belirtmiş ve Dışişleri Bakanı Erkine:

«— Lütfen hiçbir şey sızmasın. Bunu hep birlikte ye birdenbire açıklayalım» diye rica etmiştir.

Hepimiz birimiz için

örüşmelerin bir diğer yönünü de takip edilecek müşterek dış politika teşkil etti. Pakistan batılılardan ve özellikle Amerikadan çok şikâyetçidir. Keşmir anlaşmazlığı hâlâ halledilememiştir. Amerika, Hindistana daha çok ovada kullanılabilecek nitelikte silâhlar vermektedir ki bunun anlamı açıktır. Hindistan bu silâhları Himalaya dağlarında kullanamıyacağına göre bunları ovada tek komşu, Pakistana tevcih edilecektir. Pakistanın yakınmalarına batı bloku pek kulak asmamaktadır. Benzer bir durum da Türkiye için söz konusudur. Küba buhranı patlak verdiğinde, NATO üyesi olarak tereddütsüz Amerikanın yanında olacağını bildiren Türkiye, Kıbrıs meselesinde aynı yakın ilgiyi boşuna beklemiştir. O halde dünya politikasında müessir bir durum kazanmak ancak birleşmekle mümkündün Böylece kültürel, teknik ve ticari alanlarda kurulan sıkı işbirliği bir yandan da hiç değilse beynelmilel kuruluşlarda, en azından oy sayısı bakımından bir önem kazanacaktır.

Bir arap dünyasından, nötralist bloktan bahsedildiği gibi, bu birleşmeyi de bir güç olarak, kabul ettirmek her üç devletin de prestiji bakımından büyük fayda sağlıyacaktır. İşbirliği kendiliğinden, politik bir hüviyet kazanacaktır.

Pakistanın Başkanı, bütün samimiyetiyle bu noktaları açık açık ifade etti.

Ancak bu arada üzerinde titizlikle durulan husus, bu işbirliğinin hiç bir surette bir müstakil blok niteliğinde olmaması gerektiğidir. Her üç devlet de batı ile olan münasebetlerini herhangi bir kavis çizmeksizin muhafaza edeceklerdir. Esasen işbirliğinin amacı da bu bağları zayıflatarak müstakil bir blok kurmak değil, bilâkis batı ile olan anlaşmaları daha sağlam temeller üzerine oturtmak, biraz daha ağır basmaktır.

Görüşmeler sırasında karşılaşılan tek güçlük, ortak bildirilerin hazırlanışı sırasında ortaya çıktı. Pakistan, Kıbrıs meselesinde Türkiyeyi tamamen destekliyor ve buna karşılık da Keşmir meselesinde Türkiyenin, Pakistanın yanında olduğunu bildirmesini istiyordu. Cumartesi günü saat 16,30 dan itibaren iki devletin Dışişleri Bakanları arasında yapılan uzun görüşmelerden sonra bu, Hindistan açısından hayli sert sayılabilecek çıkış biraz yumuşatıldı ve bildiride «Anlaşmazlığın Güvenlik Konseyi kararlarına uygun olarak, yakın bir gelecekte halledilmesi» temenni edildi. Ama gene bu bildirideki «müslümanların tehciri» meselesiyle ilgili satırlar Hindistanın hoşuna gitmedi.

Demokrasi

yüp Hanın Başkentteki son teması, kendi deyimiyle «entellektüeller» ile oldu. Başkan siyasi görüşmelerinin yanı sıra Ankaradaki milletvekilleri, senatörler, ilim adamları ve bazı gazetecilerle, tanışmak, onlarla sohbet etmek istedi ve bu toplantıda ileri sürdüğü bir hurma ağacı örneği, bir an-

İsmet İnönü görüşmelere başlamadan önce gazetecilerle

Sürpriz

da Başkentte günün konusu haline geldi. Özellikte Meclis koridorlannda, Anadolu kulübünde hep bu hurma ağacından sözedildi.

Başkan, Hariciye Köşkünde yaptığı bu toplantıda uzun uzun müslümanlığın aslında toplumun gelişmesine mani olmaması gerektiğini, geri kalmış ülkelerin kalkınma yollarını anlatmış ve körükörüne batı kopyacılığının mahzurlarını sayarken bir ara siyasî rejimlerden bahsederek:

«— Biz demokrasiyi batıdan kopye etmedik, onu bünyemize uygun bir şekil altında kabul ettik. Zira hepimiz biliriz ki karlı bir dağın tepesine dikilen hurma ağacı tutmaz» demiş, hemen arkasından da Türkiye, İran ve Pakistan arasındaki iş ve güçbirliğini anlatmaya koyulmuştu. O ana kadar böyle bir birlikten haberleri olmıyan gazeteciler yerlerinden fırlayıp bu anlaşmayı telefonla bürolarına, bildirirlerken politikacılardan bir kısmı sanki konuşmanın bu yönü ile hiç ilgileri yokmuş gibi, Türkiye için büyük bir önem taşıyan anlaşmayı bir yana iterek, binlerce kilometre ötedeki rejim meselesine akıllarını taktılar.

Eyüp Han konuşmasında, işbirliğinin iktisadi ve politik faydalarını izah etti, fakat bunun hangi etiket altında gerçekleştirileceğini belirtmedi. Daha gazeteciler meselenin bu asıl önemli yönünü sormağa hazırlanıyorlardı ki, içine rejim meselelerinin de karıştığı söylenen bazı sebeplerle C.H.P. den ihraç edilen Kasım Gülek —entelektüeller toplantısında ne işi vardı, kimse anlayamadı— söz aldı. Salonda bulunanların lisan bilip bilmediğine aldırmaksızın, tercümanın yüzüne bile bakmadan ingilizce olarak — Bu biraz da hasretin gösteriş merakından olsa gerek — gazetecilere kocaman bir «fessüphanallah» çektiren sorusunu patlattı :

«— Bu, bünyenize uydurmuş olduğunuz demokratik rejimin sonuçları nedir?»

Gülek bu soruyu sorarken herhalde Başkandan «Çok iyidir; hiç durmayın, siz de yapın» gibi bir cevap beklemiyordu ama Eyüp Hanın başını iki yana sallıyarak «Çok fena, çok tehlikeli! Aman, denemeyin» demiyeceği de aşikardı. Başkanın biraz önce sitayişle bahsettiği kendi devlet rejimini kötülemesi düşünülemezdi. Gülekin niyeti bu konuda Eyüp Hana, bir kaç olumlu lâf ettirmekti. Fakat Başkan bu pek alaturka oyuna gelmedi. Güleke, kısa ve nazik bir mukabelede bulundu:

« — İsterseniz gelip sonuçları bizzat müşahade edebilirsiniz!»

«Beleşcilik» i ile meşhur Kasım Gülekin bu sözden istifadeyle kendisini Pakistana çağıttırması işten değildir!

İşte bu sözlerden sonra B.M.M. koridorlarında bir hurma ağacı efsanesi yaratıldı. Hem de kimler tarafından?.. Demokratik rejim içinde seçilerek Parlamentoya gelmiş olan bir takım siyasiler tarafından.. Bunlar bilmiş bir eda ile başlarını sallıyarak fısıldaşmağa koyuldular:

«— Ne demig Eyüp Han? Hurma ağacı karlı dağlarda yetişmez demiş.. mis.. miş..»

«— Çok doğru birader, çok doğru!.»

Tabii karlı Himalayanın Türkiyede değil, Pakastanda olduğu ve Eyüp Hanın da Atatürk gibi memleketindeki karları erittikten sonra hurma ağaçlarını dikmeye başlamak niyetinde olduğu bu konuşmalarda unutuldu. Hele Cumhuriyet Türkiyesinin Pakistanın istiklâline kavuşmasından tam çeyrek asır evvel kurulmuş olduğundan hiç bahsedilmedi.

T.B.M.M.

Yaz mesaisi

Gazeteci elindeki küçük ve şirin kedi yavrusunu getirdi tezgâhın üzerine koydu. Basın Bürosunda koltuklara serilmiş bir siyasi konuyu, isteksizce bir ucundan yakalamış, bulunan gazetecilerde bu olay umulmadık bir canlılık yarattı. Bir muhabir kedinin bulunduğu tezgâha atıldı:

«— Aaaaa minnoşa bak! Yahu ne kadar da sevimli.» dedi. Adı oracıkta «Minnoş» konulan küçük kedi derhal alakanın merkezi oluvermişti. Artık ceplerden çıkartılan zincirlerle, top haline getirilen kağıtlarla Minnoşun eğlendirilmesinden başka şey düşünülmüyordu. Bir süre sonra odanın manzarası eski halini aldı. Gazeteciler yi-

Başbakan İnönü gizli görüşmeden önce Erkinle ve kürsüde
Işık tutuyor

Başbakan İnönü seyahat dönüşü karşılanıyor
"Gittim, gördüm, geldim"

ne koltuklara serildiler, İnsicamsız siyasî cümleler yine duyulmaya başladı. Minnoş ise masaların, sandalyelerin altında dolaşıyor, telefon kordonlarını kemirerek sıkıntısını gidermeye çalışıyordu. Basın kısmını dış yola birleştiren beyaz granit merdivenleri alev alev yakan güneş ışınlarını bir süre seyreden bir gazeteci, kravatını gevşetti ve :

"— Ah şu merdivenlerin arkası deniz olsaydı!" dedi. Deniz bahsi odadakileri şiddetle ilgilendirmişti isteksizlik yine ortadan kalktı, serin dalgalardan, tek parçalı mayolardan açılan sohbet uzun zaman devam etti.

Gazetecilerin saatlerce deniz hayalleri içinde Basın Bürosunda mahsur kalmalarına sebep olan gizli toplantı bu haftanın başında Salı günü saat 10.00 da başladı. Sabahtan öğleye kadar Basın Bürosuna hâkim olan hava, bugünlerde politikacılara, Parlâmentoya ve başkentin politik atmosferine hâkim olan isteksizlik, yorgunluk ve dinlenme ihtiyacını bir barometre hassasiyetiyle aksettirmekteydi.

Washington, Londra ve Pariste Kıbrıs meselesi ile ilgili yüksek kademe görüşmelerini tamamladıktan sonra yurda dönmüş olan Başbakan İsmet İnönü Salı sabahı Türkiye Büyük Millet Meclisi toplantısı başladığında kürsüye gelmiş, seyahati hakkında izahatta bulunacağını ve bu sebeple oturumun gizli olmasını talep ettiğini bildirmişti.

Üç saat süren izahat ve Başbakanın teklifi ile sorulan sorulara verilen cevaptan sonra kilitler açıldı. koridorlar doldu. Milletvekili ve Senatörler toplantıya girişlerindeki ruh hallerini değiştirmiş görünüyorlardı. Daha önce bu çeşit toplantılardan sonra görülmesi normal olan ateşli tartışmalara ve diyaloglara pek tesadüf edilmiyordu.

Bir AP. li :

«— Bir Lozan, zaferi değil, Ama başarısızlık ta sayılmaz» diye fikrini açıkladı. Karşısındaki CHP. li :

«— Bu seyahatte fiili bakımdan olmasa bile siyasi ve hukuki bakımdan lehte bir mesafe al alınmıştır» dedi. Bu hüküm AP.linin pek itirazına uğramadı. CHP. li devam etti :

«— Yalnız Cenevrede açılacak müzakere safhası uzun sürecek sanırım. Zaten bu yıl yapılacak olan Amerikan seçimlerine kadar bu konuda kesin bir değişiklik beklenemez..»

Konuşmayı takip eden bir bağımsız :

«— Peki şimdi ne olacak?» diye sordu. Bağmsızın, daha çok Türkiye'nin iç politikasında vukubulacak değişiklikleri merak ettiği belli oluyordu..

İstirahat olacak

Bağımsızın ve daha bir çoklarının kafasına takılan sorunun cevabını, Meclis Başkanı Fuat Sirmen aynı günün akşamı kabul ettiği AKİS muhabirine verdi. Sirmen Anayasanın kendisine çizdiği sınırları iç politika yorumları yaparak açmadı ama iç politikanın tabiî merkezi olan Türkiye Büyük Millet Meclisinin yaz devresini nasıl geçireceğini söylece ifade etti:

«— Başkanlık Divanındaki arkadaşlarımızın temayülü bu ayın 17 sinde uzun bir tatile girmektir.»

Meclis binasının birinci katındaki Başkan odasında AKİS muhabirinin sorularını cevaplandıran Meclis Başkanı uzun tatilin gerekçesini şöyle izah etti :

«— Bizim parlâmentomuz, üç senedir diğerlerine göre çok sıkı ve yorucu bir çalışma gösterdi. Çıkarılan kanun sayısı ve buna karşılık yapılan izinlerin kısalığı bunu göstermektedir. Milletvekili ve Senatörler çok yoruldular. Üç senedir normal bir tatil yapma imkanı bulamadılar. Sonra, T.B.M.M. üyelerinin bölgelerine gitmeleri ve halkla temas etmeleri icap ediyor.

Bu arada partilerin kongreleri var. İlçe kongreleri şimdiden başladı. Yakında il kongreleri ve büyük parti kongreleri yapılacak. Bu faaliyetler Milletvekillerinin kendi bölgelerinde bulunmalarını icap ettiriyor. Bu bakımdan iki senedir yaptığımız tatillere nazaran biraz uzun bir tatil yapmak istiyoruz.»

Meclis Başkanı tatilin ne kadar uzun olabileceği hakkındaki soruya ise,

«— Muhtemelen Kasım başına kadar» diye cevap verdi. Sonra, Anayasanın meclislerin beş aya kadar tatil yapmalarına cevaz verdiğini, bu tatilin ise üçbuçuk ayı geçmeyeceğini, üstelik iç veya dış meseleler bir sebep yaratırsa Cumhurbaşkanı veya Meclis Başkanlarının herzaman için Meclisleri olağanüstü toplantıya çağırmalarının mümkün olduğunu ifade etti.

Meclisler gerçekten, bilhassa son devrede sıkı bir mesai göstermişlerdir. Senato ara seçimlerinden sonra özel bir çalışma temposu tutturulmuş ve bu arada vergi kanunları, İcra - İflas Kanunu, aktarma kanunları çıkarılmış, elde bulunan irili ufaklı işler tamamlanmıştır. Kira Kanunu ile Özel Okullar Kanunu Tasarıları görüşülmeye başlanmıştır. Girilecek tatile kadar bu işlerin tamamlanması, için gayret gösterilmektedir. Ancak bu konuda verilecek aleyhte bir puan, Siyasi Partiler Kanunu Tasarısının görüşme safhasına bile getirilememesidir. Başkan Sirmen, Siyasi Partiler Kanunu Tasarısının, artık gelecek devre başında görüşülmeye başlanabileceğini, partiler arasında bu konuda bir mutabakat sağlanmadan bir mesafe almanın zor olduğunu belirtmiştir.

Senato ara seçimlerinden sonra tamamlanan işlerden biri de 20 - 21 Mayıs hükümlülerine ait ve T.B.M.M. ile ilgili formalitelerin, Meclisle Senato arasında uzun müddet mekik dokunduktan sonra tamamlanmış olmasıdır.

Bu devreye bu kadar işin sığdırılabilmesi için Meclislerin belli günleri belli işlere ayırarak haftada beş gün çalışmaları gerekmiştir. Bu arada T.B.M.M. de haftanın üç günü sabahları toplanmış ve Bekata - Azizoğlu meselesi ile bazı dokunulmazlık işlemlerini aradan çıkartmıştır.

Bu çalışma programı Senato ara seçimlerinden sonra parti grup temsilcileri ile Başkanlık Divanının yaptığı ortak bir toplantıda tesbit edilmiştir. Meclislerin 17 Temmuzda uzun bir tatile girmeleri kararı da bu toplantıda alınmıştır. İşin ilgi çekici tarafı Kasıma kadar sürecek «uzun tatil» teklifinin bu toplantıda AP. Grubu temsilcisinden gelmiş olmasıdır..

Ekrem Alican
Al bunu...

AP kendi derdiyle mahmul

Dış politika meselelerinin rahatça istismar edilebileceği böyle bir devrede AP, nin uzun bir tatile ihtiyaç hissetmesinin başlıca nedeni iç bünyede Gümüşpala'nın ölümü ile başlıyan ve yaklaşan Büyük Kongreye doğru hızlanan fırtınalardır.

Sadettin Bilgiç ekibine karşı Grupta ve Merkez İdare Kurulunda beliren muhalefet, yayılma istidadını göstermektedir. Çeşitli Genel Başkan adaylarının etrafında toplanmış bulunan çeşitli grupların son günlerde Bilgiçi devirmek için bir güçbirliği ma nevrasına girişmekte oldukları görül mektedir. Bilgiç aleyhtarları, kongrelerde kendilerini destekleyecek Büyük Kongre delegelerini seçtirmek için sıkı bir çalışma yapmak kararındadırlar. Bu mücadele giderek Büyük Kongreye doğru bütün AP. Teşkilâtını kaplıyabilecektir.

Hasan Dinçer
Vur ötekine

Bu bakımdan AP. yi yönetenler önümüzdeki yaz aylarında partilerarası mücadelelere girmekten çok, Parti içindeki durumlarını kuvvetlendirmek yönünde çaba sarfedecekler, tepetaklak olmamanın çarelerini arayacaklardır. Muvakkat ta olsa, vekâleten de olsa Genel Başkanlığı elde etmiş olan Saadettin Bilgiç bunu muhafaza etmek için zamanın kendi lehine işlemesini sağlamak zorundadır. Bilgiçe yakın çevreler, onun bu yolda elinde bulun durduğu AP. Teşkilatına, yaklaşan iktidardan söz açacağını, memleket efkârı umumiyesine de AP. nin iktidara lâyık bir parti olduğu fikrini aşılamaya çalışacağını ifade etmektedirler. Bilgiç böylelikle kongrede Genel Başkanlığı, 1965 seçimlerinde de iktidarı elde etmek tasavvurunda görünmektedir. Bilgiç ve ekibi bu sebeplerle Meclis tatilinin uzun olmasını arzu etmekte, bu devrede partilerarası mücadele açmayı savaşılacak cephe sayısını arttırmak bakımından mahzurlu görmektedir.

İnönü'nün Amerika seyahatinde ve dönüşünden sonra ana muhalefet partisinde görülen alışılmamış sükûnet bu sebeplere dayanmaktadır. AP. liler, — bugüne kadar devam ettirmiş oldukları demagojik yollarla— ne İnönü'nün hezimete uğradığını iddia etmişler, ne de Seyfi Kurtbekin Amerika seyahatine müşavir olarak götürülmemesini polemik konusu olarak ortaya atmışlardır. AP. son gizli celsede de her zaman başvurduğu basit bir takdiğe iltifat etmemiş, İnönü'nün sorulan sorulara verdiği cevapları yeterli kabul ederek —bu defa— bir Genel Görüşme isteğinde bulunmamıştır.

Bütün bu noktalar AP. yöneticilerinin «aman başımıza karışık işler açmıyalım. Kendi meselelerimizi halledelim..» düşüncesi içinde bulunduklarına delil olarak kabul edilmektedir.

Bu arada Bilgiç aleyhtarı bazı AP. milletvekillerinin önümüzdeki devre için sert muhalefet yapılmasını istedikleri de ifade edilmektedir. Bu milletvekillerinin bazı valilerin tâyinlerini ve buna benzer bahaneleri bayrak

yaparak Hükümeti düşürmeye kadar varacak bir kampanyayı arzu ettikleri anlaşılmaktadır. Fakat AP. yöneticileri tesbit edecekleri politikanın dışına çıkacakları cezası bırakmıyacaklarını hissettirmek için ellerinden geleni arda koymamaktadırlar. Güven oyu veren veya oylamaya katımıyan AP. lilerin derhal haysiyet divanına sevkedilmeleri bu alandaki tedbirlerden birlidir.

Ana muhalefet partisinin henüz kesin hatları ile açıklanmamış olan aşağı yukarı bu yöndeki politikasının AKİS'in piyasaya verileceği Perşembe günü yapılacak Merkez İdare Kurulu toplantısından sonra ayan beyan ortaya çıkacağı tahmin edilmektedir. Genel Başkan Vekili Saadettin Bilgiç bir AKİS'çiye bu konularda karar alınacak olan toplantıdan önce fikrini açıklamıyacağını söylemiştir.

Ötekiler

Öteyandan YTP. lideri Ekrem Alican AKİS muhabir ile yaptığı konuşmada uzun bir Meclis tatilini ve sakin bir, devreyi arzu eder görünmüştür Alican Meclisin Temmuz ortalarında uzun bir tatile girmesi için:

«— Ben de bunu isabetli görüyorum. Böylelikle Hükümet daha rahat çalışabilecek, mebuslar da seçim bölgelerini dolaşarak halkla temas edebileceklerdir. Mebusluk sadece Ankarada oturmakla olmaz..." demiştir. Alican 17 Temmuza kadar iç politikada büyük bir dalgalanma olacağını tahmin etmediğini ifade etmiş, Kıbrıs ve diğer meseleler için YTP. nin daha önce açıkladığı görüşleri değiştirmediğini söylemiştir.

Yaz aylarında girilmesi muhtemel sükûn devrini —herhalde partisi için— isabetli bulmayan badem bıyıklı CKMP lideri Ahmet Oğuz ise :

«— Yaz aylarında afyonu yutacağız!» demiş, fakat CKMP nin önümüzdeki devre için manevralara girmeyi düşünmediğini ihsas etmiştir. Oğuz Hükümeti düşürmek gerekiyorsa bile buna matuf bir davranışın «millî iradenin ekseriyetini temsil ettiğini iddia eden partiden" -yani AP. dengelmesinin daha doğru olacağını kırgın bir dille anlatmış ve şöyle demiştir :

«— Reylerin ağırlığını taşıyanlar bir şey istemezlerse bir şey olmaz. Bizimkisi sadece fikir söylemek olur. Ama bize fikrini söyle derlerse, 'bu şeklî idare Türk devletinin bekasını tehlikeye götürür, deriz."

Oğuz Kıbrıs hakkında fikrini de kendine mahsus kestirme siyasi dille, «Allah rahmet eylesin. Bir gün hep beraber cenaze namazını kılacağız..» şeklinde özetileyivermiştir!...

Ufaklıklardan MP. ise muhalefet partileri içinde en derin sükuna dalmış görünenidir. Hasta olduğu söylenilen Bölükbaşı bugünlerde Ankara - ya gelmemeyi daha uygun bulmaktadır. Amerika seyahati arefesinde en sert çıkışları yapmakta kusur etmeyen Bölükbaşı, seyahatini tamamlamış bir İnönü'nün elde edilen siyasi ve hukukî mesafeleri izah etmesini Mecliste oturduğu yerden sessizce dinlemeyi belkide şanına uygun görmemiştir..

Netice olarak, bu devrede muhalefet partilerinde görülen ortak davranış şudur : Ne olur ne olmaz bir karışıklık çıkarsa ben önü almıyayım.

larsa bu aylarda bunu ispat edebileceklerdir.

Yorgunluktan mütevellit bir mide sancısı İle uğraştığı bîr sırada AKİS muhabiri ile görüşen Başbakan Yardımcısı Kemal Satır Reform Hükümetinin yaz aylarında Toprak Reformu, Personel Kanunu, Köy İşleri Ba kanlığı kuruluşu gibi önemli konularda çalışacağını ifade etmiş ve:

«— Bunları geniş geniş, rahat rahat görüşeceğiz, hazırlayıp Meclise sevkedeceğiz..» demiştir.

Bütün bunlara rağmen 17 Temmuza kadar muhalefet partilerinden birinin

Valiler ve Plâncılar toplantı halinde

2X2 =4

Sen sağ, ben selâmet

Bu durumda, bir fevkaladelik olmazsa Meclisler 17 Temmuzda uzun tatillerine gireceklerdir. Bunun sonucu, önümüzdeki yaz aylarının hem partiler, hem de Hükümet için «içe dönük» bir devre olmasıdır. Partiler kendi iç meseleleri ile uğraşacaklar, bu meyanda AP. ve CHP. büyük kongrelerini yapacaklardır.

Böyle bir sükûn devresine girilirse Hükümetin de daha rahat ve randımanlı bir çalışma göstermesi beklenmelidir. Sözlü sorularla uğraşmak, hergün Meclise gelmek mecburiyetin den kurtulacak olan Bakanlar eğer gerçekten bir şeyler yapmak istiyor-

girişeceği bir manevranın diğer partiler tarafından da rekabet konusu olarak kızıştırılması ile umulmadık sun'i gelişmeler yaratılabileceği hesap lanmakta ve gelecek devre için yapılan çok kesin tahminler ihtiyatla karşılanmaktadır.

Plân

Uyan Sunam uyan!

Dışarıda boğucu öğle sıcağı, içeride dolu midelerden yükselen uykusuzluğa isyan, kapanan göz kapakları, öğleyin yarım saat olsun kestirememiş olmanın verdiği mahmurluk... Uzun

masanın öbür ucunda bir vali, kelimelerin her hecesine basa basa, monoton ve belli belirsiz bir sesle konuşuyor. Esnemeler, sigara paketleri üzerine can sıkıntısından çizilen anlamsız figürler..

Oysa, haftanın başlarında Pazartesi ve Salı günleri Devlet Plânlama Teşkilâtının geniş toplantı salonunda Doğu ve Güneydoğu Anadolu valileri ile yapılan "Plânlı Kalkınma ve İl İdarecileri" konulu konferansın başarılı geçmesi için, şeklen de olsa, her şey eksiksiz düşünülmüştü.

Uzun masanın etrafını çoğu gözlüklü, orta yaşlı valiler çevrelemişti. Önlerinde cilt cilt kitaplar, üzerleri rakamlar ve yazlarla dolu bloknotlar, kâğıtlar vardı. Salonun tam ortasında açılır kapanır bir kara tahta duruyordu. Tahtanın üzerine, tebeşirle "Türkiyenin İktisadi Göstergeleri" başlığı altında bir takım rakamlar sıralanmış, herkesin görebileceği bir yere iki büyük Türkiye haritası asılmıştı. Sağ köşede Başbakan Yardımcısı Kemal Satır ile İçişleri Bakanı Orhan Öztrak ve Köy İşleri Bakanı Lebit Yurdoğlu oturuyorlardı. Plâncılar ise, başta Müsteşar Ziya Müezzinoğlu olmak üzere, sol köşede yer almışlardı. Onların da önlerinde ciltlerle kitap, üzeri yazılar ve rakamlarla dolu kâğıtlar, bloknotlar vardı.

Valiler ilk günkü toplantıda bol bol rakam dinlediler: yüzde 7 kalkınma hızı, 5 Yıllık Kalkınma Plânı, 1963 uygulama sonuçları, 1964 programı, yatırım hacmi, gelirler, giderler. Doğu ve Güneydoğu Anadolunun 1964 Programı içindeki yeri...

Plâncıların, tam kadro ile katıldıkları bu toplantının açılış konuşmasını Ziya Müezzinoğlu yaptı ve 1963 yılı uygulamasının genel sonuçlarını anlattı. Hava nisbeten serindi, öğle sıcağı henüz bastırmamıştı; üstelik, konuşma rakam bakımından pek o kadar yoğun değildi. Valiler ilk hevesle, Müsteşarı, kendilerini hiç zorlamadan dinlediler. Ama dakikalar ilerledikçe, söz alanların, sözlerini dinletebilme şansları da zamanla ters orantılı olarak azaldı. Tabii bunda sözcülerin, pratik prensipler ve ana çizgilerden çok baştanbaşa rakamlarla dolu, detayları da kapsar nitelikte, hayli teknik konuşmalar yapmalarının büyük rolü oldu Müezzinoğludan sonra söz alan Kooridnasyon Dairesi Başkanı İsmail Ertan, 1963 uygulamasında karşılaşılan güçlükleri; İktisadî Plânlama Dairesi Başkanı Profesör Besim Üstünel, 1964 Programının ana hatlarını izah ettiler.

Öğleden sonraki oturumda gene

Dr. Lebit Yurdoğlu
Doğru söyleyen adam

söz alan Müezzinoğlu Doğu ve Güney doğu Anadolu bölgesinin tümü ile ilgili meseleler ve bölgenin 1964 programı içindeki yerini, Sosyal Plânlama Dairesi Başkanı Enver Ergun ile Araştırma Uzmanı Leylâ Sayar ise, toplum kalkınması çalışmalarını anlattılar.

O günkü toplantı sona erdiği zaman, valilerin aklında kalan, sadece, çok önemli birkaç rakam, genel prensipler ve programların ana hatlarıydı. Oysa bu hususları yaldızlı cümleler, veya bol rakamlı uzun konuşmalarla bütün bir gün anlatmak yerine, toplantının başında, hattâ toplantıdan birkaç gün önce, valilere sunulacak yoğun, fakat kısa bir broşürle izah mümkündü. Böylece idareciler, ellerindeki raporları tetkik edebilmek için yeteri kadar zaman bulabilecek, tenkitlerini rahatça sıralıyabileceklerdi.

Bir diğer organizasyon hatası da, toplantıya çağırılan valilerin seçimlerinde görüldü. Seminere çağırılan 17 validen bir kısmı henüz o ile yeni tayin edilmişti ve daha bölgesi hakkında kesinlik şöyle dursun, yüzeyden bir bilgiye dahi sahip olacak zaman bulamadan soluğu Ankarada almıştı. Tabii bunların, dertlerin dinlendiği ikinci günkü oturumda sesleri soluklan çıkmadı.

Bir dokun, bin ah dinle

Toplantının asıl verimli kısmını, daha çok Plâncılar açısından, realiteyi, uygulama güçlüklerini teşhis edebilmek bakımından, Valilerin, 1962 programı uygulaması ile ilgili olarak düşüncelerini belirttikleri ikinci günkü oturum teşkil etti. Söz alan valiler genellikle, idarenin yetkilerinin dar ol duğundan, teknik personel ve malzeme sıkıntısından yakındılar. Kars Valisi Ziya Kasnakoğlu, teknik personel sıkıntısından şikâyet ederek, 120 milyon liralık bir yatırımda bir mühendisin dahi bulunmadığını söyledi. Programlı tatbiki için alınması gerekti tedbirler üç grup altında topladı:

— Teknik eleman ve inşaat malzemesi sıkıntısının giderilmesi,

— Teşkilât ve formalitelerin yeniden gözden geçirilmesi,

— Yetkili bakanlıklar arasında koordinasyon.

Kasnakoğlu sözlerini biraz daha açarak, subay teknik elemanlardan da istifade etmek ve idarelere diğer dairelerdeki teknik personelden faydalanma yetkisi vermek suretiyle teknik personel sıkıntısının hafifletilebileceğini inşaat malzemeleri istihsal eden fabrikaların Doğu bölgelerinden gelen taleplere öncelik tanımaları gerektiğini, böylece Doğu ve Güneydoğu bölgesinde kalkınmanın hızlanacağını söyledi. Mevzuat ve formalitelerde görülen aksaklıklara da temas eden Kasnakoğlu, idarenin elini kolunu bağladığı artık herkesçe bilinen Artırma-Eksiltme Kanunu ile Muhaseb-i Umumiye Kanunlarının yeniden gözden geçilirmesini ve bu kanunlara günün ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir nitelik verilmesini istedi. İl içindeki diğer devlet kuruluşlarından temin edilen yardımların daha çok arzuya ve hatıra dayandığını, oysa koordinasyonun böyle ahbap münasebetleri ile değil, valilere tanınacak yetkilerle düzenlenmesinin sonuçlar bakımından daha müessir, olacağını ileri sürdü.

Erzincan Valisi Hüseyin Meydanoğlu ise oldukça sert bir konuşma ile toplantıdaki organizasyon hatalarını belirtti. Yeni tâyin olunan valilerin henüz bölgeleri hakkında hiç bir fikre sahip olmadan seminere çağırıldıklarından, toplantı gündeminin daha önceden kendilerine bildirilmemiş olduğundan yakındı. İlk koordinasyon toplantılarında da valilerin Plân ve uygulama ile ilgili olarak fikirlerinin alındığını, fakat o zaman valilerin belirttikleri sakıncaların 1963 uygulamasında dikkate alınmamış olduğunu ifade ederek:

"— Temenni ederiz ki, bundan böyle görüşlerimiz dikkate alınsın. Aksi halde her yıl burada yapacağımız toplantılardan bir fayda umulamaz" dedi.

Meydanoğlu, bu arada köylerdeki Tabii ve Kanuni -Muhtarların Plân dahilindeki adı "kanuni lider", türlü eğitim kurslarında yetişmiş olan köylülerin adı ise "tabii lider"dir - çatışmaların tevlid edeceği komplikasyonlardan ve belediyelerin malî imkânsızlıklarından yakındı.

Son olarak söz alan Hatay Valisinin yaptığı konuşma ise dertlerin müşahhas örnekleri ile doluydu. Kaymakamların, 4 bin liralık benzin borcunu dahi ödeyebilecek tahsisatları olmadığını - Bu borç devletin yaptırdığı 83 ilkokul inşaatım teftiş için yapılmıştır- söyledi, formalitelerden şikâyet etti:

"— Sırf bu formalite güçlükleri yüzünden 3 bin liralık bir çocuk bahçesi için 890 liralık ilân masrafı yapıyoruz" dedi.

Ülgenden sonra Devlet Plânlama Teşkilâtı Müsteşarı Ziya Müezzinoğlu, Sosyal Plânlama Dairesi Başkam Enver Ergun ile Köy İşleri Bakanı Lebit Yardoğlu, İçişleri Bakanı Orhan Öztrak birer konuşma yaparak tenkit ve dilekleri cevaplandırdılar.

Özellikle Lebit Yurdoğlunun konuşması her türlü yapmacıktan uzak, İnsicamlı ve son derece realistti. Yurdoğlu valilere, onların anladıkları dille hitap ederek, teorileri ve bunların nasıl uygulanması gerektiğini açık bir şekilde izah etti. Onbeş dakika kadar devam eden konuşmasında teo ri ile pratiğin mükemmel bir uyuşma örneğini verdi. Galiba iki gün süren toplantının en başarılı konuşması da enerjik Köy Bakanına aitti.

Serbest Pazar

Bir komisyon var uzakta

eclisten çıkıp Senatodaki kanunun görüşülmesine yetişen, oradan, sırası gelen sözlü soruyu cevaplandırmak için Meclise koşan Maliye Bakam Ferit Melen, bu kısa seyahatlerinden birinde, tam yanyoldayken - kahveci Haşimin kulisinde - kendisini aramakta olan AKİS muhabirine yakalandı. Aralarında şöyle bir konuşma geçti:

«— Beyfendi, memleketimizin bazı limanları serbest pazar haline getirilecekmiş Bu konudaki fikrinizi öğrenmek için sizi arıyordum.."

— Zannetmiyorum.. Bana böyle bir şey intikal etmiş değil."

AKİS'çi hayretini gizliyemedi Dev letin mali ve iktisadi meselelerini çok yakından ilgilendiren bir hazırlık, Maliye Bakanına intikal ettirilmemişti. Olacak şey miydi? Israr etti:

"— Beyfendi, Hükümette bu yolda çalışmalar varmış. Hattâ İskenderun limanının serbest liman haline getirilmesi kuvvetli bir ihtimalmiş?.."

Melen gülümsedi ve:

"— Haaaa, bu serbest liman meselesi mi? Bu, iki-üç senede bir ortaya çıkar. Sonra unutulur" dedi.

Durum Maliye Bakanına intikal ettirilmemişti ama, kurnaz, görmüş geçirmiş bir politikacı olan Melen, durumu derhal kavramıştı.

Ticaret Bakanı Fenni İslimyeli de bu hazırlıklardan haberdar olmadığını ifade etti. Yalnız İslimyeli, bu konuyu Odalar Birliğinin bir talebi olarak hatırlıyordu. Odalar Birliği ise daha şaşırtıcı bir tutum takındı: Evet, bir zamanlar Odalar Birliğinde böyle bir rapor hazırlanmıştı ama, şimdi iş devlete intikal etmişti, ilgili komisyon çalışıyordu. Bu yüzden Odalar Birliği bu konuda bilgi vermeye mezun değildi!

Neredeyse "Buldum, buldum!" diye bağıracak kadar heyecanlanan gazeteci, soğukkanlı davranmağa çalışarak, usulca sordu;

"— Peki bu Komisyon nerede, efendim?"

Verilen cevap şu oldu:

«— Ulaştırma Bakanlığına bağlı Tarife ve Ticaret Dairesi Reisliğinde. Komisyon, Ulaştırma Bakanlığının patronajı altında, çeşitli bakanlık temsilcilerinin iştirakti ile çalışıyor."

Sessiz sedasız

erçekten de, Ulaştırma Bakanlığında böyle bir komisyon vardır. Tarife ve Ticaret Dairesi Reisi Özhan Erdemgilin başkanlığındaki komisyonda Gümrük, Ticaret, Maliye Bakanlıkları ile Devlet Demir Yolları ve Devlet Deniz Yollarının temsilcileri bir yıldan beri büyük bir ciddiyetle çalışmaktadırlar. Varlığı neredeyse bir efsane haline gelecek olan ve bazı çevrelerde de Gümrük Bakanlığına ait bir kuruluş zannedilen bu komisyon çalışmalarım bugün yarın bitirmek üzeredir. Kalkınma Plânında yer alan transit ticaretinin geliştirilmesi ve bu yolda, uygun, ise serbest pazar ve limanlardan istifade edilmesi yönündeki tavsiye ile Odalar Birliğinin teşebbüsleri üzerine böyle bir işe girişilmiştir.. Komisyon serbest bölge olarak başarıya ulaşmış olan Trieste, Pire ve Beyrut gibi limanlara ait dokümanları ve bilgileri incelemiş, buna göre bir tasarı hazırlamıştır. 1956 tarih ve 6209 sayılı serbest limanlar hakkındaki kanunun işlememesinin sebepleri araştırıl mış ve hazırlanan tasarı bu aksaklıkların giderilmesi yönünde değiştirilmiş tir.

İskenderun

Evdeki bulgur çarşıdaki, pirinç

Kimselerin haberdar olmadığı bu çalışmalar o kadar ileri gitmiştir ki, tasarı, fikir sorulmak üzere Bakanlıklara gönderilmiş, bazı bakanlıklardan cevap alınmaya bile başlanmıştır. Yakında serbest pazar ve limanlar hakkındaki bu kanun tasarısı Bakanlar Kuruluna ve daha sonra da Meclise sevkedilecektir. Tasarının tatbiki için gerekirse bir tüzük hazırlanacak, ayrıca Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu ile ilgili noktaları üzerinde de çalışmalar yapılacaktır.

Kanunlar

Ortaya çıkan pürüzler

Piyasayı etkileyen en önemli konulardan birisi de, iş ve işçi meseleleridir. Bir taraftan 274 sayılı Sendikalar Kanunu, öte yandan 275 sayılı Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Kanunu ilâmâşallah kimsenin elinden düşmüyor. Bu arada gerek iş adamları -yani işverenler-, gerekse işçiler iş mevzuatında bayağı allâme-i cihan kesildiler. Fakat konunun ne kadar derinleşilirse, o kadar karışık ve dağınık olduğu gün geçtikçe daha ziyade meydana çıkmaktadır. Bilhassa toplu sözleşmelerle ilgili 275 sayılı kanun âdeta bir ip cambazlığına dönmüştür. Avukatlar, kanunun öyle boş luklarını bulmaktadırlar ki, insan hay retler içinde kalmaktadır. Buna rağmen, ne kadar akıl ve mantık kurallarına aykırı olursa olsun, kanunun boşluğunu tespit eden taraflar, takır takır - kimsenin gözünün yaşına bakmadan - işlerini yürütmektedirler. Yürütmektedirler ama, bunun böyle devam etmemesi ve her iki kanunda da gerekli değişikliklerin bir an önce yapılması lâzımdır. Derler ki, Çalışma, Bakanlığı aksaklıkları tespit etmek için bir süre daha beklemeyi ve ondan sonra tâdil tasarısını hazırlamayı uygun görmektedir. Artık ilgililerin bütün ümidi, aksaklıkların kısa zamanda tespitine kalmış bulunmaktadır Aksak noktalara gelince, meselâ 275 sayılı kanunun 11. maddesinde toplu sözleşmeye çağrı yetkisinde "uyuşmazlık halinde, tarafların Çalışma Müdürlüğüne yapacakları itirazlar üç iş günü içinde karara bağlanacak, bu karara üç gün içinde yapılacak itirazlar iş dâvalarına bakmakla görevli mahkeme tarafından üç iş günü için de 'kesin' olarak sonuçlanacaktır" denilmektedir. Kanun koyucunun iş mah kemelerince "kesin karar"a gidilmesini istemesi, işlerin sürüncemede kalmasına mâni olmak düşüncesinden doğmaktadır.

Akla gelen bir çare

Ancak, bir vilâyette sadece bir iş mah kemesi varsa, o zaman bu kesinlik kararı faydalı olmaktadır. Ama meselâ, İstanbulda üç iş mahkemesi mevcuttur. Birçok durumlarda, bu mahkemelerin kararları birbirini nakzetmekte, karar kesin olduğu ve Temyiz Mahkemesinden tevhld-î içtihad kararı almaya da imkân olmadığı için, telâfisi imkânsız sonuçlar doğmaktadır.

Bu durumda Basın ceza dâvalarında olduğu gibi toplu iş mahkemeleri kurulmalı, en kıdemli iş hakimi veya üç iş mahkemesinden müteşekkil bir toplu iş mahkemesi, bu kabil, sendikanın mukadderatı ile ilgili dâvalara bakmalıdır.

Meselâ, il hakem kurulları iş mahkemesi hakiminin başkanlığında toplanmaktadır. Adalet Bakanlığı, bir tamimle, en kıdemli hakimin başkan olmasını tebliğ etmiştir. Toplu iş mahkemeleri de böyle bir tamimle kurulabilecek ve böylece büyük bir aksaklık ortadan kalkabilecektir.

Bu aksaklıklara bir misal olmak üzere, Bank-İşin bir banka ile ilgili grev kararında İstanbulda bir iş mahkemesinin grev esnasında yüzde 30 nispetinde memur çalışacağını, ikinci mahkemenin yüzde 40, üçüncüsünün ise yüzde 20 nispetlerini uygun gördüklerini söylemek kâfidir herhalde...

Grev ve lokavt yetkisiyle ilgili 19. maddenin 1. paragrafına bakılsın. Bu paragrafta. "Taraflar, uzlaştırma kuru lunca düzenlenen tutanağı aldıktan sonra, greve veya lokavta karar verebilirler" denilmektedir. Burada tarafla rın greve ve lokavta ayni zamanda karar verip veremiyecekleri meselesi ortaya çıkmaktadır. Toplu sözleşmeye sendika çağırdığına göre işverenin bir talebi olmadığı ve lokavt yapamayacağı iddia edilmektedir. Adanada bu durumda bir de dâva açıldığı halde henüz tefsirin ne olacağı belli değildir.

Naylon yetki

Bir acaip durum da, toplu iş sözleşmesi yapma yetkisinin tespitindeki usûlleri gösteren 12. maddededir. Maddede, bir iş kolunda toplu iş sözleşmesi yapmağa kendini yetkili gören sendika, kendi iş kolundaki sendikalara toplu iş sözleşmesi yapmak istediğini yazı ile bildirmeğe ve bunu Ankara, İstanbul ve İzmirde çıkan gazetelerde yayımlamağa, işyerindeki toplu sözleşmelerdeyse - varsa eğer -, mahallî bir gazetede ilâna mecburiyet vardır, denilmektedir.

Dikkat edilirse burada, ayni işkolu veya işyerindeki sendikalara yazılı bildiri mecburiyeti konulduğu halde, asıl muhatap olan işverene yazılı bildiri mecburiyeti yoktur. Öte yandan, "üç şehirdeki gazeteler" denilmektedir. Oysa ki öyle gazeteler vardır ki, burada ilanı yapmak, sonra da bütün nüshalarını satın alıp, gazeteyi piyasaya çıkarmamak işten bile değildir. Bu durumu, bir ihtimal olarak değil, 275 sayılı kanunun ilânından sonra birçok misalleri olan bir vak'a olarak zikretmek lâzımdır. Bu sebeple, maddeye, işverene de tebligat yapılması mecburiyeti muhakkak konulmalıdır.

Bu, öyle karışıklıklara yol açmaktadır ki, toplu sözleşme yapma durumunda olmayıp da maddedeki bu açık kapıdan istifade edip yetki almağa gayet güzel de bir isim takılmıştır: Nay lon yetki!

Bu şekilde bildiri yapıyorum diye zarfın içine boş kağıt koyanlar, iş yerinde 5 veya 6 üyesi ile görüşmeye oturan sendikalar, hattâ görüşmeye oturduktan sonra diğer sendikayı yıkıp bütün üyelerini kendi tarafına aktaran azınlık sendikaları, hep naylon yetkilerden hareket etmektedirler. Onun için, bu maddenin muhakkak değiştirilmesi lâzımdır.

Bir diğer mesele de, toplu sözleşme ânında yetkisi kalmayan sendikanın sözleşmeye devam edip edemiyeceği meselesidir. Meselâ, naylon yetki ile görüşmelere başlamış ve haddizatında işverenin kurdurduğu bir sendikanın toplu sözleşme görüşmelerine devam ettiği tasavvur edilsin Bu görüşmeler 10 sene devam etse - eder, eder-, bu durumda hakiki yetkisi, yâni ekseriyeti olan sendika eli kolu bağlı kalacak, böylece işveren de toplu sözleşme yapmadan durumu idare edebilecektir.

Onun için, alınan yetkinin ne kadar devam edeceği ve kıstasların ne olduğu muhakkak tespit edilmelidir.

Bir diğer mesele de 23. maddedeki grev ve lokavtın başlaması ile ilgilidir. 23. maddenin 2. paragrafında, yapılan bildiriden itibaren altı gün geçmedikçe greve başlanılmaz" denilmektedir. Böylece, grevin asgari başlama müddeti belli olmakta, fakat âzamî müddet bilinmemektedir. Yâni altı gün geçmeden greve başlanamamaktadır, fakat ne zamana kadar? Meselâ 10 sene müddette bir grevin başlamaması kaabil olabilir mi?

Bir mesele de, uzlaştırma kurullarının durumlarıdır. Bu kurulların çalışma usûl ve sistemleri belli değildir. Kanuna göre, ihtilaflı hususlarda, bu kurulların karar verme yetkileri olduğu belirtilmektedir. Ancak, bu ihtilâftan nenin kastedildiği anlaşılamamaktadır. Yâni, sadece şu veya bu maddelerde anlaşamamış olmaktan mı bahsedilmektedir, yoksa meselâ, hiç müzakereye oturmamış olmanın veya karşılıklı görüşmelerin bir hakaret havası -hattâ bilfiil hakaret- içinde geçmesinin ihtilâf olup olmadığı belli değildir.

Grev ve lokavtın şartları

Şimdi, bir hayli toplu sözleşme yapıldığı için, tatbikat safhasına geçilinmiştir. Onun için tatbikattaki aksaklıklarla ilgili meseleler ortaya çıkmaktadır. Toplu sözleşmenin ihlâli hafinde tarafların grev veya lokavt yapmasına kanunun 19. maddesi gereğince cevaz vardır. Ancak, gerek grevin, gerekse lokavtın yapılabilmesi için, muazzam bir formalitenin ikmali gerekmektedir. Diyelim ki işveren, toplu sözleşmede bahis konusu olan yemeği vermiyor Sendika, durumu işverene ve Çalışma Müdürlüğüne yazı ile bildirecek, Müdürlük yazıyı aldıktan oniki iş günü içinde bir uzlaştırma toplantısı tertibleyecek ve en az üç iş günü içinde bunu taraflara bildirecektir. Altı gün içinde tarafsız aracı seçecekler, toplantı ancak 15 gün sürebilecek ve bu müddet zarfında tanıklar anlaşmaya varamadıkları takdirde özel hakeme başvurmak için daha altı gün geçmesi gerekecektir. Bundan sonra ne yapılacağına gelince 19. maddenin 6 bendinde ne yapılması gerektiği şöyle ifade edilmektedir.

-Maddenin o kısmını bilhassa alıyoruz. Zira kolay kolay ne anlamak, ne de anlatabilmek kaabildir-:

"Bu bende göre greve veya lokavta karar verilmesi halinde taraflardan birinin veya Çalışma Bakanlığının esas hakkında dâva açılmadan önce veya dâva sırasında hakeme başvurması üzerine, mahkemece hakkaniyet gerektiriyorsa, yahut grev veya lokavtın durdurulmasında uyuşmazlığın konusu olan hakların korunması bakımından tehlikeli olan veya önemli bir zararın doğacağı anlaşılan hallerde, grevin veya lokavtın durdurulmasına karar verilir."

Bu duruma göre yemeği verilmeyen sendika, evvelâ işverene, sonra Bakanlığa müracaat edecek, bir uzlaştırma kurulu teşkil edilecek, anlaşamazlarsa özel hakeme başvurulacak, bu hakemin verdiği karara uyulmadığı takdirde grev hakkı doğacak. Ama, hakkaniyet gerektiriyorsa bu hak ne zaman doğacak?.. Buradaki "hakkaniyet gğerektiriyorsa"nın ne mânasını anlamanın imkânı vardır, ne de esasen türkçede böyle çetrefil bir terim mevcuttur. Kaldı ki, mahkemece hakkaniyet gerektiriyorsa denilmektedir. Bu mahkemenin ne mahkemesi olduğu da belli değildir. Filhakika, "iş mahkemesi olması gerekir" denilecektir. Ama, nereden belli? Eğer dâva Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanunu gereğince yürütülmeğe başlanırsa, sendika üyelerinin değil kendileri, çocukları bile yemeği yemek imkânını bulamıyacaklardır. Böylece toplu sözleşme ihlâl edildiği takdirde grev yapmak bir hayâl olmaktan ileri gidemiyecektir.

Onun için bu maddeyi daha anlaşılır ve işler hale getirmek şarttır.

Sendikalar Kanununa gelince...

Şimdiye kadar 275 sayılı Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Kanununa ait aksaklıkları söz konusu etmiş bulunuyoruz. 275 sayılı Sendikalar Kanununa da kısaca temas etmek lâzımdır.

Sendikalar Kanunu muhakkak ki 275 sayılı kanuna nazaran çok daha derlitoplu bir mahiyet arzetmektedir. Fakat kanunun aidatla ilgili maddesinde öyle muazzam bir pot kırılmıştır ki, sadece bu nokta bile sendikaların bilhassa yeni kurulmuş sendikaların - "taazzuv etmesini" tamamiyle önleyebilecek niteliktedir.

23. maddenin 3. fıkrası, "Sendikanın yazılı müracaatı ve aidatı kesilecek sendika üyesinin listesini vermesi üzerine, işveren üyelik aidatını işçilere yapacağı ücret tediyatından kesmeğe ve hangi işçilerin aidatını kestiğini sendikaya bildirmeye mecburdur. İşveren, sendikaya karşı kesmediği aidat tutarınca sorumludur" demektedir. Görüldüğü üzere, madde büyük bir iyiniyetle kaleme alınmıştır. Ama, işverene yüklenen sorumluluk, işçilerden aidat kesilmesidir, yoksa, aidatın sendikaya ödenmesi değil... Esasen sendika da, kesmediği aidat tutarınca sorumlu bulunmaktadır. Ama ödemediği aidat tutarınca değil...

Bu açık kapıdan istifade eden bir takım işverenler, üyelik aidatını kesmekteler, fakat sendikaya ödememektedirler. Böylece yeni kurulmuş bir sendika, mali bakımdan en sıkışık devresinde, kesilen aidatı ele geçiremediğinden, varlığını devam ettirebilmek için çok müşkül, durumlara düşmekte, bazan da eriyip gitmektedir. Bu sebeple, aidatla ilgili maddenin muhakkak bir intizama sokulması, aidatı kesen işverenin bunu ödeyeceğine dair bir hükmün de madde içinde yer alması muhakkak lâzımdır. Çünkü sendika parasını kurtarıncaya kadar bazı ahvâlde parayı ödeyecek sendika bile bulunamamakta, bu yüzden işveren aylardan beri ödememekte ısrar ettiği parayı, bu sefer hakikaten "ödeyecek kimse yok ki.." diyerek kime vereceğini kestirememektedir.

Görüşmeler

Bir yalancı yunanlı
(Kapaktaki Başbakan)

Başkan Johnson, kendisine verilen haber kargısında hayretini gizleyemedi :

«— Nasıl? Nasıl olur bu?»

Başkan Johnson'a verilen haber, Yunanistan Başbakanı Papandreu'nun Kıbrıs konusundaki arabulucu Tuomioja tarafından tertiplenen Cenevre konferansında türklere aynı masaya oturmayacaklarını bildiren sözleriydi. Halbuki bu sözlerin sarfedilmesinden sadece bir hafta kadar önce Papandre'nun kendisi, Johnson'un kendisine Beyaz Saray da, eğer türklerle temas Birleşmiş Milletler ve arabulucu kanalıyla olursa Yunanistanın bunu kabul edeceğini ifade etmişti. Bu kadar dönekliğe kafası fena halde kızan Amerika Cumhurbaşkanı, oturup ihtiyar demagog Papandreuya sert bir mesaj yazdırdı ve bunu, Atinadaki Amerikan maslahatgüzarı Norbert Anschuetz vasıtasıyla Başbakana verdirdi.

Gerçekten de Washington'daki temasların sonunda Papandreu, Cenevre konferansına "OK," demiştir. Amerika önce, türklerle yunanlıların kendiliklerinden, yahut bir amerikalı «yaklaştırıcı» vasıtasıyla oturup Kıbrıs meselesini konuşmalarını istemiştir. Fakat Papandreu'nun kompleksleri buna imkân vermeyince Amerika, Türkiyeyle de istişare ederek başka bir formül hazırlamıştır : Tuomioja 2 Temmuzda Cenevreye gidecektir. Orada, bir konferans tertipleyerek türkleri ve rumları davet edecektir. Amerika Cenevrede «faydası olur» diye itibarlı bir temsilcisini, eski Dışişleri Bakanı Dean Acheson'u bulunduracaktır. Böylece hava yumuşatılmış olacaktır ve karşılıklı konuşma nihayet başlayacaktır. Papandreu bu formüle mutabakatını bildirmiş ve böylece ne şişin, ne de kebabın yanacağını söylemiştir. Bunun üzerinedir ki amerikalılar hemen Dışişleri Bakan Yardımcısı George Ball'ü New York'a göndermişlerdir. Sabahleyin U Thant ve Tuomioja ile görüşen Ball öğle yemeğini İnönüyle birlikte yemiş, öğleden sonra da Cenevre Konferansının «O. K.» lendiği resmen, fakat 2 Temmuz tarihine kadar gizli tutulması ricasıyla bildirilmiştir.

General Dovas
Askerler önde gider

Başkan "Johnson Papandreu ya son mesajında bütün bunları hatırlatmakta ve şimdi yaratılan durum neticesinde Yunanistan için doğacak tehlikeleri ihtiyar demagoga hatırlatmaktadır. Mesajı okuyan herkesin edindiği ilk intiba bir türk müdahalesi kaçınılmaz hal aldığı takdirde Amerikanın artık Türkiyenin elini tutmayacağı merkezindedir.

Muhalefet ne diyor?

Papandreu, Başkan Johnson'un bu mesajını sadece kendisine saklamak cesaretini gösteremedi. Zaten mesajın manası ve mahiyeti, Atinadaki amerikan çevreleri tarafından üstü kapalı bir şekilde duyurulmuştu. Bu, derhal bir panik yarattı. Zira bütün yunanlılar türklerle «başbaşa bir harp» ın ne demek olduğunu anlayacak kadar tecrübeliydiler. Papandreu Johnson'un mesajını Meclisteki iki muhalefet liderine, Kanellopulosa okutmak mecburiyetinde kaldı. Muhalefet liderinin tepkisi büyük oldu. Papandreu Mecliste kendi görüşünü ve Amerikadaki konumalara verdiği manayı anlattı, fakat liderler Papandreunun değil, Johnson'un haklı bulunduğunu söylediler. Amerikadaki konuşmalar, hiç de Papandreu nun söylediği mânaya gelmiyordu. Kanellopulos açıkca «Papandreu, bu kadar önemli konuşmalardan hiç bir şey anlamamıştır. Başkan Johnson'un Yunanistan için hayati ihtar ihtiva eden mesajını Parlâmentodan ve milletten saklamaya çalışmak bir hiyanettir. Anlaşılıyor ki Papandreu bir görüşmede kendisine söylenenleri ve kendisinin söylediklerini anlamıyor» dedi. Markezinis ise Türkiye ile Yunanistan arasında müzakerelere derhal başlanmasında sadece fayda olacağı kanaatini izhar etti. Kanellopulos ayrıca «Papandreunun kendi görüşlerini Johnson'a kabul ettirttiğini Mecliste söyleyerek kendisini kahraman gibi göstermeye yeltenmesi kaba bir yalandır. Johnson'un mesajı bunun tam aksini ispat etmektedir» dedi.

Bunun üzerine Papandreu, kendisine bir açık kapı bulundurmak lüzumunu hissetti. Açıktan, türklerle müzakere masasına oturmayacaklarını ilâna devam etti, takat bu haftanın başında yunan hükümeti Yunanistanın Cenevrede Tuomioja'nın emrinde bir temsilci bulundurmayı kabul ettiğini açıkladı. Bu temsilcinin, baş sıkıştığında, türklerle aynı masaya oturacağında pek az şüphe vardır.

Zira şu anda Papandreu Yunanistanda iflas etmiş bir politikacı durumundadır ve mahalli seçimlerde Papandreu'nun partisi net bir gerileme kaydetmiştir. Bu seçimlerde Papandreunun oylarından çoğunun doğrudan doğruya komünistlere gitmiş olması Pa pandreu nun iktidara aslında kimin oylarıyla geldiğini göstermektedir. Buna mukabil Karamanlisin partisi bir gerileme kaydetmemiş, aksine, küçük bazı kazançlar elde etmiştir.

Seçimler Papandreu nun iflâsını ilân eden tek boru sesi değildir. Seçimlerin arefesinde cereyan eden bir hâdise de aynı derecede ilgi çekicidir.

Meydan kavgası

O gece, Yunan Parlâmentosunun toplantı salonuna şöyle bir göz atanlar, burada büyük bir meydan savaşı olduğuna yemin edebilirlerdi. Salonun orasında burasında yerinden koparılmış sıra kapakları yatıyor, ortalıkta dağılmış kâğıtlar, yere atılmış çantalar, hattâ sopalarla bastonlar görülüyordu. İlgililerin verdiği bilgiye bakılırsa; bu meydan savaşında yaralananlar da eksik değildi. Bir millet vekili hastahanelik olacak kadar dayak yemiş, diğer beşiyle bir bakan da evlerine yara bere içinde dönmüşlerdi.

Yunan Meclisinde çıkan meydan kavgası, sayısı beşyüze yakın bir nümayişçi güruhunun parlamento binasını basmasıyla başlamıştır. Bu nümayişçiler önce belediye seçimleri dolayısıyla düzenlenen bir toplantıya katılmışlar, ondan sonra da, hızlarını alamamış olmalılar ki, doğru Meclis binasına yürümüşlerdir. Mecliste bu sırada, Yunan Başbakanı Papandreu konuşuyor ve Yunanistanın Kıbrıs politikasını anlatıyordu. Papandreuya göre, «dışarıdan yapılan baskılar ne olursa olsun», Yunanistan Türkiye ile ikili görüşmelere girişmiyecekti. Yunanistan Kıbırısın geleceği ni yalnız kıbrıslıların tâyin edebileceklerini düşünüyordu. Tabiî kıbrıslıların çoğunluğu bu arada Yunanistanla birleşmek isterse, Atina bu isteği geri çevirecek değildi. O zaman Ada Yunanistana bağlanır, oradaki türk topluluğuna bütün azınlık hakları tanınır, mesele de böylece kapanır giderdi. Papandreu, bundan daha «realist ve idealist» bir çözüm yolu düşünemiyordu. Yook, eğer Türkiye ille de Kıbırısın paylaşılmasını ister ve bunu kuvvet yoluyla gerçekleştirmeye kalkarsa, o zaman karşısında Yunanistanı bulacaktı!

İşin doğrusunu söylemek gerekirse, Yunan Başbakanı bu sözleri söylerken salonda bulunan üçyüze yakın milletvekilinin hiçbiri, Allah bilir belki Papandreunun kendisi bile, Türkiye ile bir savaşa tutuşmaya cesaret edebileceğine inanıyor değildi. Yunanistanın 76 yaşındaki inatçı başbakanı, Türklerin iş silâha dökülünce ne kadar azimli ve güçlü olduklarını her yunan gibi ezbere biliyordu. Fakat ne var ki iş başına gelmeden önce bol keseden verdiği sözler şimdi karşısına dikilmişti ve koltuğunu koruyabilmek için lâfta da kalsa, bir enosis türküsü çağırarak bu sözleri tuttuğuna göstermek zorundaydı.

Papandreu konuşurken eli sopalı bir nümayişçi güruhu Meclisin içine kadar girerek ortalığı talan etti. «Kahrolsun Papandreu», «Karamanlis geri dön» diye bağırıp çağırdı ve Meclisin çok kalabalık emniyet kuvvetleri de bu olup bitenler karşısında seyirci kalmaktan, fazla birşey yapamadılar.

İşte bunu, mahalli seçimlerde Papandreunun hezimeti takip etti.

Lâfla gemi yürütenler

Gerçi yapılan belediye seçimleri sırasında adayların hiçbiri Kıbrısı bir tartışma konusu yapmamışlardır ama, bugün Yunanistanda Papandreu ya karşı gelişen hoşnutsuzluğun altında, hiç şüphesiz, artık herkese kabak tadı veren bu anlaşmazlık yatmaktadır. Papandreunun Makarios ve çete arkadaşlarının oyununa gelip bir kâğıttan kahraman olarak ortaya atılmasıyla başlayan türk-yunan gerginliği, Yunanistanın ekonomik durumuna büyük bir darbe vurmuştur. Bir kere, şimdiki yunan hükümeti geceli gündüzlü Kıbrıs anlaşmazlığıyla uğraşmaktan ekonomik ve sosyal sorunlar üzerine eğilmeye fırsat bulamamaktadır. İkincisi, türk-yunan gerginliği üzerine ortaya çıkan kararsızlık havası, Yunanistana her yıl gelen turist akımını inanılmaz ölçüde azaltmıştır. Üçüncüsü, ille de enosisi gerçekleştirmeye çalışan yunan hükümeti, özellikle son haftalar içinde, Kıbrısa önemli ölçüde asker ve savaş araçları yollamaya başlamıştır- Bu, zaten güçlük içindeki yunan bütçesi için büyük bir yük olmaktadır. Nihayet, türk-yunan dostluğu bozulmasın diye uzun süredir zararlı çalışma ve kanunsuz kazançlarına güz yumulan yunan uyruklu rumlar birer ikişer Türkiyeden çıkarıldıkça, şimdiye kadar altın yumurtlayan tavuklar da birer ikişer ortadan kalkmakta, hu zursuzluk artmaktadır.

Başta Papandreu olmak üzere bütün yunanlılar bilmektedirler ki Türkiye Kıbrıs anlaşmazlığının kendi beğenmeyeceği bir çözüm yoluna bağlanmasına razı olmayacaktır. O kadar ki, bunun için —hiç de istemediği halde— bir silâhlı çatışmayı bile göze almıştır ve bunu uzak yakın bütün ilgililere bildirmiştir. Durum böyle ol-

Atina sokaklarında nümayişçi gençler

Tazelenen alışkanlık

duğuna göre, anlaşmazlığın barışçı bir çözüme bağlanması konusunda yeni bir ümit ışığı olarak beliren Cenevre görüşmelerine katılmak, Yunanistan İçin de bulunmaz fırsat sayılmalıdır.

Cenevredeki hazırlıklar

Kıbrıs anlaşmazlığını gidermek için iki haftadır Batılı başkentlerde yürütülen çalışmalar, bu hafta içinde Cenevreye aktarılmıştır. Birleşmiş Milletlerin Kıbrıs arabulucusu Sakari Tuomioja Cenevreye gelerek karargahını kurmuştur. Burada, ilgili tarafların temsilcileriyle görüşmeler yaparak barışçı bir çözüm yolu bulmaya çalışacaktır. Birleşik Amerika, bu görüşmeler sırasında Cenevrede bulunduracağı gözlemcisini seçmiş ve İsviçreye yollamıştır. Bu gözlemci, adı Türkiye ve Yunanistanda pek iyi bilinen Dean Acheson'dır. Amerika Birleşik Devletlerinin eski Başkanı Truman'ın Dışişleri Bakanı olan Acheson, hatırlanacağı gibi, 1947 yılında Türkiye ve Yunanistanı komünizm tehdidine karşı korumak için öne atılan ünlü «Truman Doktrini»nin hazırlanıp ilân edilmesinde en önemli rolü oynamıştı. Bu yüzden kazandığı itibarın, hem türk, hem de yunan idarecileri üzerinde olumlu etkiler yapacağı sanılmaktadır. Bundan başka, Başkan Johnson, bu kadar önemli bir kişiyi Cenevreye yollamak, Kıbrıs anlaşmazlığıyla yakından ilgilendiğini de anlatmak istemiş olsa gerektir.

Washington'daki resmi kaynaklardan belirtildiğine göre, Acheson Cenevreye bu görüşmelere katılmak üzere değil, orada bulunup olup bitenleri gözlemek üzere gönderilmiştir. Eski Dışişleri Bakanı, yalnız çağırıldığı zaman görüşmelere katılacaktır. Acheson'a verilen bu talimat, Washington'un Kıbrıs anlaşmazlığının yalnız Türkiye ve Yunanistan arasında çözülebileceği konusundaki inancını bir kere daha, açıkça ortaya koymaktadır.

Cenevreye Kıbrısın, teminatçı devletlerinden İngiltere de Lord Hood'u temsilci olarak göndermiştir. İngiltere, teminatçı devletlerden birinin bir müdahale mecburiyeti olursa buna katılmak, istememektedir. Ama bunun dışında da teminatçı memleketlerin haklarından faydalanmak arzusunu izhar fırsatını hiç kaçırmamaktadır.

Türkiyeyi ise Cenevrede Nihat Erim temsil edecektir.

Papandreuyu bekleyen tehlike

Sağduyudan çok demagojiye bel bağlayan Papandreu önümüzdeki günler içinde tutumunu değiştirmezse, hiç şüphe edilmesin, bu işten en fazla zararlı çıkacak insan olacaktır. Kıbrıs buhranı uzayıp gittikçe çıkmaza girdiklerini anlayan yunanlılar inatçı Başbakanlarına karşı daha fazla cephe alacaklar, muhalefet giderek daha fazla kuvvetlenecektir. Buna ek olarak, Yunanistanın ekonomik durumu da hergün biraz daha kötüye yönelecektir. Turizm gelirinden ve İstanbuldaki yunanlıların türk hazinesinden kaçırdıkları milyonlardan yoksun bir Yunanistanın ekonomik bakımdan düzelmesi elbette beklenemez.

Bir yandan bu vaziyet, diğer taraftan solcuların gemi azıya almaları ve seçimleri vurmaya başlamaları Yunanistanda sağ çevreleri ve bilhassa Orduyu kıpırdatmıştır. Böyle hallerde Yunanistanda General Dovasa bakılmaktadır.

General Konstandinos Dovas yunan ordusu içinde son derece nüfuzlu bir askerdir. Üstelik Dovas İDEA adı verilen, anlamı «Yunan Subayları Kutsal Birliği» olan bir gizli teşkilâtın adı bilinen tek başkanıdır. Papandreu kendini emniyette hissetmediğinden bir ara Dovasa artık bu teşkilâta lüzum kalmadığını fısıldamış ve Dovastan menfi cevap almıştı. Şimdi solculara verilen tavizler artık durdurulamaz hale gelince ve üstelik son mahallî seçimlerde solcular başarı kazanınca İDEA ve Dovas harekete geçti. Subaylar arasında «artık bu işe bir son verilmeli» sözleri dolaşmağa başladı. Nitekim Yunan Ordusunun aklıselim sahibi ve saraya candan bağlı Generali Konstandinos Dovas bir takım temaslar yapmağa bağlamıştır bile..

Yaşlı bir asker

General Dovas 20 aralık 1898 de Koniçada doğmuştur. Yunanistan Harb Okulu ve Yunan Harb Akademisi mezunudur. Üstelik Paris Harb Akademisini de bitirmiştir. 1951 de korgeneralliğe terfi ettirilmiştir. 1952 yılına kadar NATO meseleleri koordinatörlüğü yapmıştır.1953 de ise Genel Kurmay Başkanlığına getirilmiştir. 1960 da Kral Paul'ün askeri müşavirliğine tayin edilmiştir. Karamanlis Kabinesinin istifasından sonra ise 20 Eylül 1961 de geçici hükümetin başkanlığına getirilmiştir. 29 Ekim 1961 seçimlerinden sonra da Başbakanlık tan istifa etmiştir. Bir çok nişanları olan Dovas ingilizce ve fransızca bilir.

Gerek politikada, gerekse asker likte sevilen ve itidal sahibi olduğu söylenen Dovasa gözlerin çevrilmesinin bir başka sebebi de Papandreunun saraya olan sempati derecesinin bilinmesi, Dovasın ise saraya bağlı gizi bir teşkilâtın başı olmasıdır.

Yunanistanın başı, Papandreu adındaki yaşlı bir demogog yüzünden derde gireceğe benzemektedir.

D I Ş G E Z İ L E R

Dışişleri

Laçka bir mekanizma

Aşağıdaki yazı, Başyazarımız Metin Toker tarafından kaleme alınmıştır. Metin Toker Başbakan İnönüyle birlikte 12 gün içinde 20 bin kilometre yapmıştır. Bu seyahatinde Başyazarımız üç büyük memleketten Amerikayı ilk defa olarak, İngiltere ve Fransayı ise bir defa daha şöyle kuşbakışı görmek fırsatımı bulmuştur. Buna mukabil üç önemli başkentteki - bunlara, dördüncü olarak New York da eklenebilir- dış teşkilâtımızın nasıl çalıştığını çok yakından ve müşahhas bir konuda müşahede etmiştir. Bu ilk yazıda o intibalar anlatılmaktadır. Bundan sonraki yazılarda seyahatin ayni derecede ilgi çeken başka noktaları üzerinde durulacaktır.

Dşarda bizi temsil eden bir memurumuzun gündelik hayatı şudur:

Saat 9 : Yataktan kalkış

Saat 9 - 10.30: Traş, kahvaltı ve bir gazeteye göz atma

Saat 10.30 - 12 : Büroda mesai (Gelen yazıları okuma, cevaplandırılması tehlikeli olanları cevaplandırma, orta şekerli bir kaç türk kahvesini hademeye pişirttirip içme, mesâi arkadaşlarıyla mahalli veya İstanbul futbol lig maçlarının tartışılması),

Saat 12.15: Çocuğu okuldan alarak öğle yemeği için eve geliş (Çocuk umumiyetle daha erken, ailenin anne tarafından kullanılan otomobiliyle okuluna bırakılmış, anne günlük alışverişini ucuz dükkânlardan yapmış ve eve gelip arabayı kocasına geri vermiştir

Saat 12.30 -16: öğle yemeği ve siesta

Saat 16 - 18: Çocuğu baleye bırakmak, büroya uğramak ve sabahkinin devamı tarzındaki mesaiyi tamamlamak.

Saat: 18 : Çocuğu baleden alıp eve dönüş.

Akşam programı: Evde yemek, var sa televizyon seyri, arada sırada sinema, türk ahbaplarla buluşup memleket dedikoduları ve en kârlı alış veriş şekilleri üzerinde istifadeli fikir teatisi daha ender olarak oturulan dairenin bir üst kat sakinleri ve bir alt kat sakinleriyle milletlerarası temas ve mahalli nabız yoklaması görevinin ifası, bundan da nadir olarak iadesi mecburiyeti bulunmayan bir yabancı meslekdaşın davetine icabet.

Bu memur Dışişleri Bakanlığının bir m e m u r u olabilir, bu memur bir askeri ataşe olabilir, bu memur Tanıtma ve Turizm Bakanlığının, Ticaret Bakanlığının, Millî Eğitim Bakanlığının, Maliye Bakanlığının veya başka her hangi bir resmî dairenin memuru olabilir. Program, şahıslarla ilgili istisnaların dışında, zerrece değişmemektedir ve "hiç kimseyi tanımamak" bütün bunların ortak karakterini teşkil etmektedir.

Eğer herkes en fazla hariciyecilerin üzerinde duruyorsa bunun iki sebebi vardır. Birincisi, gene şahıslarla ilgili istisnaların dışında, bunların diğer ötekilerin hepsinden fazla "dalgacı" olmalarıdır. İkincisi, ötekilerin dışarda bizi temsil etmeleri arızîdir ve muvakkattir. Halbuki hariciyeciler bizi ömürleri boyunca, devamlı olarak ve yetkili şekilde dışarda temsil etmektedirler, üstelik raporları hepimizin, çocuklarımızın bugününü ve yarınını ipotek altına sokacak mahiyeti taşıyabilmektedir. Memleketin dış politikası tanzim edilirken nihayet bu raporların ışığı da bir rol oynamaktadır. Bu raporların sahipleri ise, böyle çalışmaktadırlar.

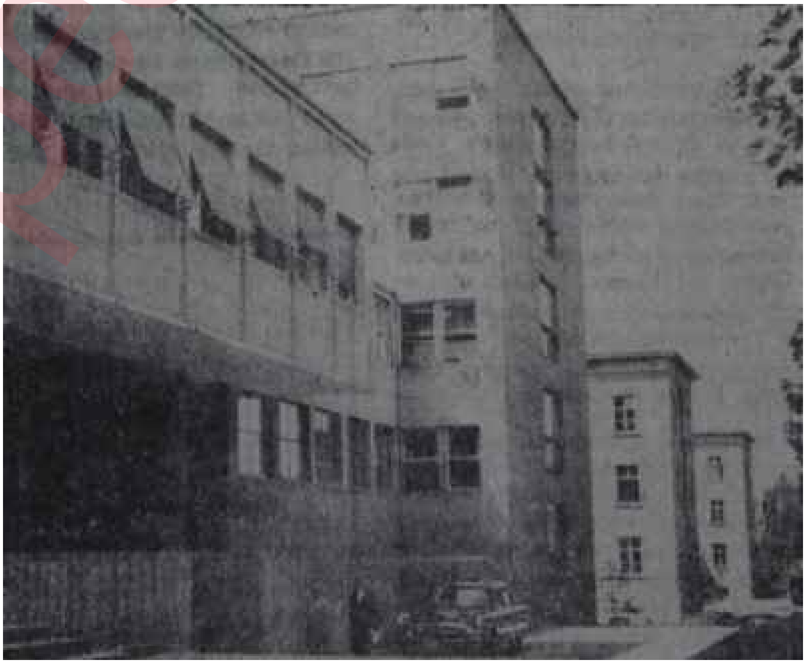
Memur enflasyonu

Bir defa, hariciyecilere geçmeden, bin bakanlığın bin adamını niçin dışarıya gönderdiği noktası üzerinde durmak lâzımdır. Bunların en lüzumsuzları Ticaret Bakanlığının memurlarıdır. Öyle memleketlerde ticaret ataşeliklerimiz vardır ki oralarda ticaret hacmimiz bizim kendi memurlarımıza ödediğimiz doların miktarını bulmamaktadır. Ticaret ataşesi, muavini, kâtibi, binası.. Bu asgari hesapla yılda yarım milyon lira demektir. Bu parayı döviz olarak kim kaybetmiştir de bu baylar bulmuştur, lütfen söylenir mi?

Tanıtma ve Turizm Bakanağının dışarda bizi temsili usulü daha da acıklıdır. Londrada büro kurmuşuzdur, adamın kâtibi yoktur. Dünya kadar yazıyı adam kendisi daktiloyla yazarak ömrünü geçirir. Halbuki bu adam, gerekli münasebetleri en iyi kurabilecek çaptaki ender kimselerdendir.

Askeri ataşeler son zamanlarda biraz azalmıştır. Buna mukabil şimdi Maliye yabancı memlekette memura heveslenmiştir. Kültür ataşelerine gelince, çoğu evlere şenliktir ve lisanları, kontrol ettikleri öğrencilerin lisanından azdır. Kültürlerine gelince, bulundukları yerlerde bir tek yüksek kültür sahibiyle münasebet kurmamışlardır.

O halde, bu enflasyon niye? Bu memurların her biri bulundukları yerlerde, burada aldıkları maaşın ortalama yedi, sekiz mislini almaktadır-

Dışişleri Bakanlığı

Dibini aydınlatmayan lâmba

lar.

Göktaşı

İnönü ye yanındaki resmî heyet elçiliklerin başına bir "semavi belâ" gibi gitti. Onlar oradayken, hemen bütün hariciyeciler "bu kadar iş"ten ahladılar, ofladılar, pufladılar. Gerçekten gülünecek halleri vardı. Çalışmaya biç alışmadıkları için iki günlük sıkı mesai hepsini nakavt etti. Heyet hava alanlarında gidiş için uçağa binerken yorgunluktan çoğu ayakta duramıyor, ancak, "başımızdan gidiyorlar" diye tatlı tatlı tebessümden başka bir şey yapamıyordu, O kadar ki heyetin bir üyesi "Yahu, biz Ankarada her gece sabahın üçlerine kadar çalışıyoruz. Şunlara bak! demekten kendisini alamadı ve bunu söyleyen, her halde her şeyle itham edilse bile hariciyecileri sevmemekle suçlanamayacak, bir resmî kimseydi.

Basın ataşeleri de bir faal oldular, bir faal.. Bulundukları memlektin, Türkiyenin ve Yunanistanın basın özetlerini - gerçekten iyi bir akıllasabahları Başbakana sundular. Ama ne kendileri, ne de teşkilâtları böyle bir faaliyete hele kafalarını çalıştırmaya alışık olmadıklarından bu "rutin"in dışında bir iş yapmaları gerekince apışıp kaldılar. Günlük çok haber doğrudan doğruya gazetelerden, heyetin yanındaki gazetecilerin oralardaki şahsı dostlarından alınabildi. Haydi. Washington ve Londradaki temsilciler yenidir. - Londradaki buna rağmen adam tanıyordu ya.. Zira daha önce Londrada bulunmuştu - Ama New York'takinin ve Paristekinin bir gazetede bir ahbabı, tanıdığı, bildiği, telefonu açıp da haber soracağı dostu yoktu.

New Yorkta bizim Amerikadaki iki Büyük Elçinin başına - biri Washington'da öteki Birleşmiş Milletlerde bizi temsil etmektedir- bir acıklı hadise geldi. Meşhur Time'ın Umumi Neşriyat Müdür Muavini James Keogh

-Derginin 4 numaralı adamıdır- bu satırların yazarının Türkiyede tanıdığı bir ahbabıdır. Bu satırların yazarının New York'a gelip kendisini arayacağı haber verildiğinde James Keogh Time'ın başyazarı Donovan'ın bir ricasını duyurmuştur: Acaba Başbakan İnönü bir öğle yemeğinde Time'a şeref verir mi? Başbakan bu ricayı kabul etmiştir. Bunun üzerine Time'ın baştan yedi adamıyla biz türklerden yedi kişi, Time-Life Building'in özel bir kısmında, bir yemek masasında bulunulmuştur. Amerikada - ki iki Büyük Elçimiz Amerikanın bu en büyük gazetecilerinden yedisine de bu satırların, ömrünün New York'ta ilk 24 saatini geçiren yazar tarafından tanıştırılmıştar! Büyük Elçiler sadece bunları değil, Amerikada umumi efkârı yapan biç kimseyi tanımamaktadırlar, Halbuki bizim basının mensupları bilir ki yabancıların buraya gönderilen bütün büyük elçileri Türkiyenin adı bilinen gazetecilerini tanırlar, onlarla münasebetleri vardır ve onların bir gazetecisi Türkiyeye geldi mi elçiyi gazeteciye gazeteci değil, gazeteciyi gazeteciye elçi tanıştırır.

Bugünkü diplomasi

Bugünkü diploması, mesafe mefhumunun mevcut olduğu geçen asırlardaki diplomasi değildir. Onun için, Birinci Dünya Harbinden itibaren "Büyük Ambassadörler Devri" kapanmıştır. Şimdi, önemli meselelerde, başlıca sorumlu devlet adamları uçağa atladıkları gibi arzuladıkları yere gidiyorlar ve orada arzuladıkları kimseyle konuşuyorlar. Çetin görüşler savunmak, notalar kaleme almak, harp veya barış kararı üzerine birinci derecede tesir etmek diplomatların işi

Feridun Cemal Erkin düşünüyor
Kara kara kazanlar...

olmaktan çıkmıştır. Artık notalar bile kabinelerde yazılmaktadır.

Ama diplomatlara bu sefer bir başka görev düşmüştür: Bulundukları yerlerde memleket için en faydalı münasebetleri kurmak, oranın umumi efkârına lehte tesir edebilmek, herkesin bilmediği hususları öğrenmek, temaslar yapmak, memleketi sevdirmek. Bundan dolayıdır ki diplomasi artık yazı değil, yemek masası başında, elde kalemle değil, kokteyl kadehiyle yapılmaktadır. Ankaradaki elçilikler bunun delilini teşkil etmektedir Diplomatlara tahsisatları bunu yapsınlar diye verilmektedir Yoksa, paranın üstüne düğüm atsınlar, Türkiyeye dönerken getirecekleri, eşyayı satın alsınlar diye verilmemektedir.

Nitekim bizden başka hemen her hariciyede teftiş usulü vardır Bizim dış temsilciliklerimiz, bütün resmî daireler içinde kendi müfettişlikleri tarafından teftiş edilmeyen tek dairelerdir. Halbuki yabancıların müfettişlik-

«Hamamın Namusu»

Düşünülebilir ki: "Bütün müessese seleri bu olan bir memlekette, Hariciye niçin başka olsun? Böyle düşünmek Hariciyeyi kollamak değil, onun hakkını yemektir. Hariciye, bu memleketin memur kremasını kullanan müessesedir Sorulacak sual asıl, "Bu krema, Hariciyede neden böyle oluyor?" dur.

Sonra, unutulmamak gerekir ki tapu da hepsi böyle çalışırsa memleket batmaz. Ama öyle daireler vardır ki onlar görevlerini yapamadılar mı, memleketin başına gelmedik felâket kalmaz. Hariciye bunlardan biridir.

Hariciyenin düzeltilmemesi için hiç bir sebep yoktur. Hariciye ciye evvelâ, dışardayken ve içerdeyken, her memur gibi milletin emrinde bulunduğunu öğretmek lâzımdır. Bunu sağlayacak olan da, elçiliğin başındaki zattır. Fakat o zatın bütün yetisine tarzı, emrindeki kimselerin yetişme tarzı olunca alt ile üst, zihniyet noktasında birleşmektedir Elçiliği elçi kontrol ettiğine göre elçinin kendisi "Hariciyenin zaaflarıyla malûl" olunca hiç bir düzeltme yapılamamaktadır. Hele elçiliğin de değil, Hariciyenin başı öyle olunca Bakanlıkta disiplinin esasını kapris, sorumluluğun esasını "Bey fendinin hiddeti", tayinlerin esasını şahsi sempati veya antipati teşkil etmekte, dışardan gelecek her iyi tesir, tenkit veya müdahaleye karşı bir kaplumbağa sırtı belirmekte, bütün Hariciye bu sırtın arkasında fırtınanın geçmesini beklemektedir.

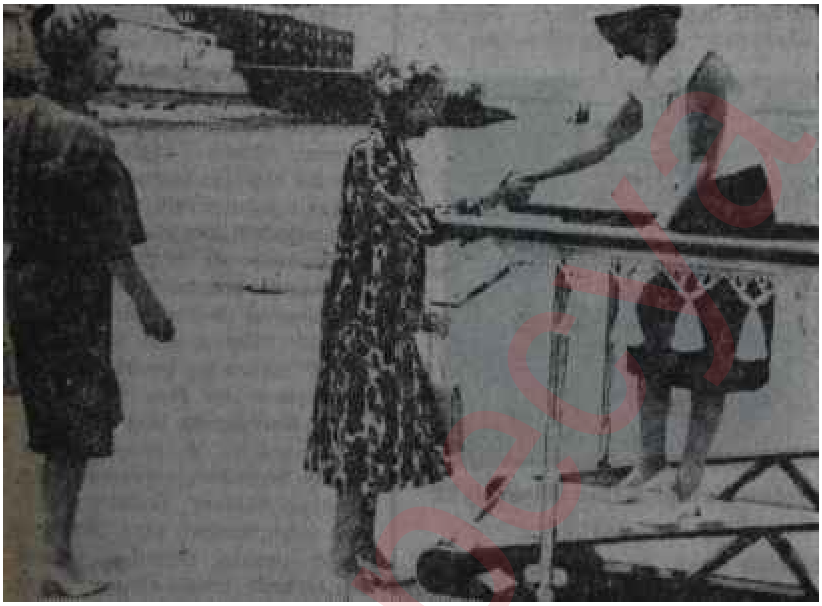
İhtilâlden sonra Hariciye düzeltilebilirdi. Düzeltilemedi, zira İhtilâl idaresi bir "klâsik hariciye ci tipi" olan, şeytana kaç, tazıya tutçu Selim Sarperi manivelanın başına geçirdi. Sarper herkesi uyuttu.

Bugün, Başbakanından sade vatandaşına, Meclisinden basını na bu hale bir çare bulunmasının gerektiği noktasında birleşilmiştir. Ama Feridun Cemal Erkin bir paratoner mi olacaktır, yoksa müesseseyi sahiden kurtaracak bir ehil operatör mü? Bu, herkesten çok Meclisin göstereceği "takip fikri"ne bağlıdır.

leri vardır. Bunlar gelmektedirler. Meselâ Müsteşara "Bu akşam yirmi kişilik bir yemek ver ve ahbaplarını çağır" demektedirler. Yemeğe müfettişler de gelmektedir ve Müsteşarın hangi seviyede ahbapları olduğunu gözleriyle görüp kontrol etmektedirler. Bu not, diplomatın kaderine en ziyade tesir eden notlardan biridir. Nitekim bundan dolayıdır ki yabancılar, verdikleri yemeklerde giriş yerine bir defter koymakta ve misafirlerine imzalatmaktadırlar. Yemeklerin dâvetlileri de, mönüsü de, hesabı da Bakanlığa gönderilmektedir.

Bu usul bizde konulmadıkça, hariciyeciler aldıkları parayı alma sebeplerine sarfetmedikçe aylaklık, umursamazlık, ticaret merakı önlenemeyecek, yapılacak bir iş bulunmayaortadadır. Bizim hariciyede derece azaldıkça yaşama şartları güçleşmektedir. Elçinin evi vardır, adamı vardır, otomobili vardır, şoförü vardır. O bakımdan, kimse tanımayan elçinin affedilecek hiç bir tarafı yoktur. Ama onun altındakilerin durumu bir yandan iyi niyetle, diğer taraftan gerçekçi bir tarzda - yani devletimizin imkânları göz önünde tutularak - ele alınmalıdır.

Biz dışardaki temsilciliklerimize bugünkünden fazla para ayıramayız. O halde bunların lüzumluları ile lüzumsuzlarını Bakanlıklararası bir komite mutlaka ayırmalıdır. Ganada türk elçiliği, Taylandda türk elçiliği, Habeşistanda türk elçiliği, bilmem nerede tanıtma bürosu, nihayet dünya kadar yerde ticaret ataşeliği Bunla-

Mevhibe İnönü ve Bayan Johnson
Yeni dostlar

caktır. Zira, konsolosluklarda değil ama elçiliklerde yapılacak iş gerçekten yoktur.

Diplomasinin ana kaideleri değişmiştir.

İğne ve çuvaldız

Peki, bizim hariciyecilerimize verilen para böyle bir hayata sahip olmalarına kâfi midir? Bu madalyonun öteki yüzüdür ve üzerinde durulması mecburiyeti vardır.

Hayır, bu para kâfi değildir. Hele küçük memurların eline geçen para hâllerinin gereği gibi yaşamaları için bile kifayetsizdir. Amerikada bir elçilik kâtibi 500 dolar almaktadır, Amerikada bir ahçı 400 dolardan aşağıya çalışmamaktadır. Ahçı maaşıyla diplomatlık yapmanın imkânsızlığı rın yarısı kalkarsa Türkiye kaybetmez, kazanır.

Ama bunun için Başbakanın emir vermesi lâzımdır. Zira bizde her Bakan, Maliyeden kendi Bakanlığı için para çeken bir harem sahibi kıskanç kocadır.

Bu budamadan sonra geri kalacak dairelerde asgari eleman çalıştırılmalıdır. Parise kaç kişi lâzım? Şu kadar. Tamam. Ondan fazlasının kadrosu kaldırılmalıdır.

Ancak böyle tasarruf sonundadır ki bizi temsil edenlere kâfi parayı bulmak kaabildir. Maliye bir gayret göstermekle mükelleftir. Dışarda sadece elçilere değil, mümkün nisbetinde çok kademede memura döşeli ikametgâh verilirse milyonlarca dolarlık dövizimiz ticaret maksadıyla her yıl yurda getirilen ıvır zıvıra gitmeyecektir. Böyle bir ikametgâha sahip dış temsilciye bir iğne getirmek hakkı verilmemeli, getirene adi kaçakçı muamelesi yapılmalıdır.

İş, imkânları bilerek iyi niyet göstermektir. Yoksa, dış temsilciliklerin birer arpalık - hem de ne arpalık - yapılmasını önlemek imkânı yok değildir. Başkaları bunun çarelerini bulmuşlardır. Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin böyle bir gayreti gösterecek midir, göstermeyecek midir? Büyük Millet Meclisi ve Başbakan Bakanı buna itmekle mükelleftirler. Zira, bu hariciyeyle dış politika yapılamayacağı açık bir gerçektir.

Ya Büyük Elçiler?

Büyük Elçilerin mutlaka bir başkentten alınıp bir başka başkente verilmeleri usulü kalkmadıkça her elçilikte balık baştan kokacaktır. Büyük Elçiler Ankaraya gelmeliler, bakanlıkta Genel Sekreter, Genel Sekreter Yardımcısı, Daire Umum Müdürü olarak çalışmalılardır. O zaman, kendileri gibi rapor yazanların raporlarını okuduklarında ibret payı çıkaracaklardır. Bu kadrolar Büyük Elçilik payesine çıkarılmalı ve merkeze alınan Büyük Elçi kendisini yan tekaüt saymamalı, oturup çalışmalıdır. Şimdi merkeze alınmak bir cezadır ve bu cezalıları Atatürk Bulvarı üzerinde yürüyüş yapmaktan başka şey yapar ken görmek imkânsızdır.

Buna mukabil, dışardan Büyük Elçi tayini şart haline gelmiştir Bütün Dışişleri Bakanlığı bunun allerjisi içindedir. Eee, küçük memur, adamsızlıktan bir gün sıranın mutlaka kendisine de geleceğinden emin olmak istemekte ve bu yolu açık tutmaya gayret etmektedir. Nitekim Ziya Müezzinoğlunun agreman isteme muamelesi kasten öylesine uzatılmıştır ki bunu en sonda Başbakan Yardımcısı Kemal Satır imzalamak zorunda kalmıştır. Dışişleri hariciyecilerinin babalarından kalan yer olmaktan çıkarılmadıkça kalitesiz elçiden kurtulmak imkânı olmayacaktır. Orduya giren herkes nasıl general olmuyorsa, dışişlerine giren her hariciyecinin de mutlaka elçi yapılması gibi bir mecburiyet yoktur. Her şey gösteriyor ki bugün Türkiyenin ihtiyacı, yanında iyi, kaabiliyetli, bir gün elçi olacak vasıfta hariciyeci bulunan Kâzım Taşkent, Nejad Eczacıbaşı, Nadir Nadi tipi büyük elçileredir. Bu isimler birer prototip olarak sıralanmıştır Kabul ederler mi, etmezler mi, meçhuldür. Ama her halde, aranılacak olanlar onlardır.

Demirperde

Aralanan kapı

Temmuzun başından Eylül sonuna kadar uzanan üç aylık dönem, bütün Avrupada turizmin en civcivli devresidir. Bu dönem içinde hali vakti yerinde her amerikalı uçak veya gemiye atladığı gibi soluğu eski dünyada alır, geleceğinden emin her avrupalı, altına arabasını, yanına çoluk çocuğunu aldığı gibi yıllık tatilini geçirmek için yola düşer. Bir ingiliz için en büyük mutluluk, tatilini Fransada veya Almanyada geçirmek, bir fransız için en iyi dinlenme yolu, İtalyaya kadar uzanabilmektir.

Bundan birkaç yıl öncesine kadar amerikalı ve avrupalı turistin tatil plânları demirperdenin ötesine uzanamıyordu. Ancak son yıl içinde büyük bir değişiklik olmuş, arabasına atlayan avrupalı -biraz şaşkınlık, biraz da memnunlukla- Çekoslovakyaya, Polonyaya, Macaristana veya Romanyaya rahatça girilebileceğini görmüştür. Şimdi eski ve yeni dünyanın bütün turistleri, bu ülkelerin tadını çıkarmakla meşguldürler.

İşin aslına bakılırsa, demirperde gerisi ülkelerin bu yaz dünya turizminin en gözde yerlerinden biri olacağı bundan daha bir yıl öncesinden belliydi. Gerçekten, geçen yaz sonundan başlayarak, bazı komünist devletlerin turizm büroları, bütün büyük amerikan ve Avrupa gazetelerinde geniş bir propaganda kampanyası açmış bulunuyorlardı. Mesela, New York Times gazetesini izleyenler Çekoslovak Turizm Teşkilatının bütün yıl verdiği ilânlarla herkesi önümüzdeki yaz tatilini Çekoslovakyada geçirmeğe çağırdığını hatırlayacaklardır. Aynı şekilde, Polonya ve Macaristan turizm büroları da, bütün ünlü gazetelerde seslerini duyurmaya çalışmışlardır.

Bugün kendi ülkelerine turist çekmeye çalışan komünist idareciler, çok değil, bundan daha birkaç yıl öncesine kadar sınırlarını yabancılara kapamakta büyük bir titizlik gösteriyorlardı. Romanyada bıraktığı yakınlarını görmek isteyen bir amerikalı, 1955 yılında istediği bir vizeyi, 1958 yılında zorla alabildiğini bugün hâlâ acıyla hatırlamaktadır. Oysa aynı amerikalı, bu yıl yaptığı bir avrupa gezisinde, hiç de aklında yokken, Romanyaya girmek için gerekli vizeyi istediği sınır kapısında veya hava alanında alabileceğini öğrenince, soluğu Romanyada almıştır. Şimdi, aynı şekilde, Çekoslovakya ve Macaristana giriş de çok kolaydır. Giriş vizeleri sınırda verilmekte, umulan güçlüklerin hiçbiri çıkarılmamaktadır. Polonya da vize güçlüklerini kaldırmıştır. Buna karşılık, Bulgaristana giriş gene eskisi gibi zordur.

Doğu Avrupadaki komünist ülkelerde görülen bu dışa açılmanın son yılların en önemli milletlerarası gelişmelerinden biri olduğuna şüphe yoktur. Polonyaya, Çekoslovakyaya, Romanyaya ve Macaristana giren bir turist, buralarda çok kere peşine takılan bir polis görmeyince hayrete düşmekte, kendi kendine, yanlış yere gelip gelmediğini sormak zorunda kalmaktadır. Hele Varşovada bütün bellibaşlı batılı gazetelerin satıldığını görenlerin hayreti büsbütün artmaktadır.

Mideler doymayınca

Demirperde gerisindeki gelişmeleri yakından izleyen gözlemciler, bu ülkelerin yavaş yavaş Batıya açılmalarını ekonomik nedenlere bağlıyorlar. Bu gözlemcilerin büyük bir çoğunluğuna göre, Doğu Avrupa idarecileri, komünist toplum ve ekonomi düzenine hâlâ inanıp bağlı kalmakla birlikte, Sovyetler Birliğinin uydusu kalmanın ülkelerinin ekonomik gelişmesine engel olduğunu anlamış bulunuyorlar. Bunun en açık örneği Polonya ve Romanyada görülmektedir. Polonya, daha Gomulkanın işbaşına geldiği günlerden başlayarak, Sovyetlerin siyasal ve ekonomik hegemonyası altına girmeyi reddetmiştir. Romanya ise, son günlerde. Sovyetlerin ekonomik baskılarına karşı bayrak açmıştır. Toprakaltı zenginlikleri, özellikle zengin petrol yatakları ve tarıma açık uçsuz bucaksız ovalarıyla Romanya, ötedenberi Avrupanın en varlıklı ülkelerinden biri sayılıyordu. Oysa Sovyet peyki olduktan sonra, kendi petrolünü, kullanamaz duruma gelmiş, bir zamanlar bütün dünyaya sattığı buğdaylarını kendi yiyemez olmuştur.

Sovyetler Birliğine bağlılığın kendisini ekonomik bakımdan çok güç durumlara soktuğunu gören Romanya, bir yıldır, batılı devletlere, özellikle Birleşik Amerikaya yaklaşmak çabası içindedir. Bu çaba, son günlerde, Sovyetler Birliğinin romen ekonomisini demirperde gerisinin ortak pazarı sayılan COMECON içinde eritmek istemesi üzerine daha da çoğalmıştır. Bükreşe giden her yabancı turist, buradaki kitapçılarda, Sovyetlerin bu teşebbüsüne karşı yazılmış kitapların Batı dillerindeki çevirilerini görmekte ve hayretler içinde kalmaktadır. Hatırlanacağı gibi, Romanya, ekonomik bağımsızlığını korumak için, geride bıraktığımız Mayıs ayında Birleşik Amerikaya bir heyet yollamıştır.

Demirperde gerisindeki bu çatlamaların batılı devletler için açılan önemli fırsatlar olduğuna şüphe yoktur. Batının büyük ülkeleri, komünist devletlerin Sovyetlerin siyasal ve ekonomik hegemonyasından kurtulmak için yaptıkları çabaları anlayıp desteklemesini becerebilirlerse, dünya barışına büyük bir hizmet yapmış olacaklardır.

Ortaöğretim

Fakir milyonerler

Ortaöğretim Genel Müdürü Kemal Yılmaz, geçen hafta içinde kendisiyle görüşen bir AKİS mensubuna:

"— Şu günlerde, parasız yatılı okuyan öğrenciler konusuyla uğraşıyoruz" dedi ve sonra, masasının gözünden çıkardığı dosyayı önünde açarak:

"— Rezalet, beyim!" diye devam etti, "Mahalle muhtarından fakirlik belgesi alan zengin efendiler, çocuklarını parasız yatılı olarak okullara doldurmuşlar. İçinden çıkılır gibi değil! Kimi doktor ,kimi faibrikatör, kimi müteahhit, kimi yüksek mühendis. Kiminin çocuğu kolejde parasız yatılı, kimininki Galatasaray Lisesinde. Uzun zamandan beri bu konu üzerinde duruyoruz. İncelemelerimiz bitti. Bugüne kadar, varlıkları yerinde olup da çocuklarını parasız yatılı okutan 300 aile tespit ettik. Kendilerine çocuklarını parasız yatılılıktan almaları için mektup yazdık, fakat neyazık ki, bu 300 aileden ancak ikisi bu konuda anlayış gösterdi. Diğerlerinden bazıları fakirliklerinde ısrar ettiler, bazıları da hiçbir cevap verme tenezzülünde bulunmadılar."

Önündeki dosyayı bir süre karıştıran Kemal Yılmaz, AKİS mensubunun gözlerinin içine bakarak sözlerine devam etti:

"— Bu parasız yatılılık müessesesi iyiden iyiye dejenere edilmiş. Size birkaç isim versem, hayretler içinde kalırsınız. Bakın meselâ: Profesör, ikibin lira aylık alıyor, kirada da evi var, fakat çocuğu Vefa Lisesinde parasız yatılı okuyor. İnşaat mühendisi doksan lira asli maaşı var, çocuğu Kadıköy Lisesinde parasız yatılı okuyor. Avukat, çocuğu Vefa Lisesinde parasız yatılı okuyor. Doktor, yıllık geliri yirmi - bin lira, dört bin lira kiradan alıyor ve çocuğu İzmir Kolejinde parasız yatılı okuyor. Tüccar, yıllık geliri kırkbeşbin lira, çocuğu Galatasaray Lisesinde parasız yatılı okuyor. Eczacı ve eczahane sahibi yıllık geliri yirmibin lira ve çocuğu Galatasaray Lisesinde parasız yatılı okuyor. Müteahhit, yıllık geliri kırkbin lira ve çocuğu parasız yatılı okuyor. Tüccar-fabrikatör yıllık geliri ellibin lira, çocuğu Maraş Lisesinde parasız yatılı okuyor. Hangi birini sayalım kardeşim! Bir değil, beş değil, böyle üçyüz kişi tespit ettik. Fakat gereken tedbiri aldık ve alacağız. Bundan böyle birtakım yolsuzluklara meydan verilmiyecektir."

Açıkgözler alayı

1926 yılında yürürlüğe giren ve maddî imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin yüksek öğrenim derecelerine kadar çıkmalarını sağlama amacını güden 915 sayılı kanun, parasız yatılılık imkânlarından faydalanabilecek öğrencilerin sayısını ve niteliklerini tayin etmiştir. Buna göre, a) Milli Eğitim Bakanlığı, genel olarak bütün lise ve ortaokullarımızda mevcut ücretli yatılı öğrenci sayısının yarısını geçmiyecek sayıda parasız yatılı öğrenci okutmağa mezundur, b) Parasız yatılı okuyacak öğrencilerin zeki ve çalışkan olmaları, c) Orta öğrenim yapamıyacak kadar fakir olmaları şarttır.

Ancak, 1926-29 ders yılandan bu yana ortaokul ve liselerimizdeki öğrenci sayışı yirmiiki misli arttığı halde, her yıl parasız yatılı okuyan öğrenci sayısı bir misli bile arttırılamamıştır. 1928-29 ders dönemi için 1300 olarak tespit edilen kadro, 1931-32 ders yılından itibaren 1000 öğrenci olarak dondurulmuştur. Sadece, 1937-38 ders yılında bir artma görülmüş, 1943-44 ders yılından itibaren parasız yatılı öğrenci sayısı 1650'ye yükselmiştir, 1961-62 ders yılları arasında ise 1250'ye düşürülmüştür. Bunda memleketin mali durumundan ziyade, politik nedenlerin rol oynadığı açıktır. Eğer kanuna uygun hareket edilmiş olunsaydı, 1928-29 ders yılında 1300 olan kontenjan, yıldan yıla yükselecek ve 1949-50 ders döneminde 4959, 1960-61 ders döneminde 22 bin 681 ve 1963-64 ders döneminde ise 28 bin 919 olacaktı. Bu da, göstermektedir ki, Milli Eğitim politikamız, Anayasamızın âmir hükmüne rağmen, durmadan zigzag çizmiş, ortaöğrenimden geçmesi gereken binlerce zeki, kaabiliyetli memleket çocuğu, öğrenim imkânından mahrum kalmıştır.

(AKİS — 1950)

Kemal Yılmaz

İşin kuyusunda

Bu bir yana, 915 sayılı kanunun parasız yatılı okuyacak öğrenci için tayin ettiği niteliklerden "orta öğrenimlerini yapamayacak derecede fakir olmaları" şartı da bir takım açıkgözler tarafından rahatça istismar edilmiştir. Bugün, yapılan incelemelerde, 300 kadar müteahhit, mühendis, doktor, fabrikatör ve tüccar ailesinin çocuklarının parasız yatılı olarak okudukların tespiti de bunu açıkça göstermektedir. Geliri yerinde, hattâ zengin bir vatandaş, mahalle muhtarından aldığı fakirlik belgesiyle çocuğunu, mükemmelen parasız yatılı okutabilmektedir. İmtihanların da bu nitelikte olacağı açıktır. Bir yandan parasız yatılı öğrenci kadrosunun yıldan yıla daraltılması, bir yandan varlıklı ailelerin çocuklarının bu haktan istifade etmeleri ve bir yandan da imtihanlardaki adaletsizlikler, iyi maksatlarla kanunlaştırılmış olan "Parasız yatılılık" müessesesini ve dolayısıyla Anayasayı zedelemiştir.

Ortaöğretim, Genel Müdürü Kemal Yılmaz, bu konuda şöyle dedi:

"— Parasız yatılı öğrenci sayısının arttırılması için, Anayasamızın ve Devlet Plânının ruhuna ve direktiflerine uygun tedbirler alınması zaruridir. 1964-65 ders yılında parasız yatılı öğrenci kontenjanı 2 bin 500'e çıkarılacaktır. 1964 malî yılı bütçesine bu maksatla gerekli ödenek konmuştur."

Tüli'den haberler

Kızılayın gençlik kamplarından biri, haftanın başındaki Pazar günü İstanbulda Pendikte açıldı. Açılış töreni için Ankaradan Genel Başkan Dr. Fikret Pamir, yönetim kurulu üyelerinden Melâhat Ruacan, Babür Ardahan, Kızılay Genel Müdürü Muzaffer Akın gelmişlerdi. Kamp, erken saatlerden itibaren kalabalık bir davetli kitlesiyle dolmağa başladı. Sabah erkenden sulattırılıp hazırlanan bahçenin kapısının iki tarafına kız ve erkek paraşütçüler, onların yanına İstanbul Mavi Meleklerinden iki kişi, onların yanına da mavi ve gri üniformaları ile Kızılay Hemşire Okulu Öğrencileri ve kamp öğrencilerinden o gün, için hosteslikle görevlendirilen birkaç öğrenci dizilmişlerdi. Misafirleri, kapıda, bizzat Genel Müdür Muzaffer Akın karşılıyordu.

Davetlilerin gelmesi tamamlandıktan sonra aşağıya, oyun sahasının etrafına konulmuş olan banklara oturuldu. Bir yana, bu devre kampa iştirak edecek öğrenciler, öbür yana Şehit Eribe Okulu öğrencileri, paraşütçü kız ve erkek öğreticiler, başka bir yana da İstanbul Model Uçak Kulübü üyeleri, beyaz üniformaları ile sıralanmışlardı. Bir köşede de, kampa, mübadele usûlü gereğince katılan alman, avusturyalı, amerikalı ve iranlı öğrencilerim şefleri oturuyorlardı. İranlı gençkız, milli kıyafetini giymişti. Koyu esmer tenine pek yakışan uzun, beyaz, etekleri renkli kurdelâlarla süslü elbisesi, sırmalı bir fes üzerine sallandırdığı duvak gibi beyaz eşarpı ve başında siyah başağı ile çok değişik ve göz alıcıydı.

Açılış törenini Genel Başkan Dr. Fikret Pamir güzel ve veciz bir konuşma ile açtı. Konuşma, yabancı öğrenciler için ingilizceye çevrildi. Sonra, kampta misafir olarak bulunan Türkkuşu öğrencilerinden bir gençkız bir konuşma yaptı. Ardından da, yine kamp misafiri avusturyalıların gösterisi başladı. Basma önlüklü millî kıyafetleriyle ortaya çıkan sarışın ve güzel gençkızlar şarkılar söylediler. Az sonra alman öğrenciler de kendilerine katıldılar ve içlerinden birinin çaldığı akordion eşliğinde, hep beraber milli danslar yaptılar.

Türk öğrencilerin akrobatik gösterileri ilgiyle seyredildi. Öğrencilerden bir grup, kendi arkadaşlarının sazları refakatinde türküler söyledi. Kampa o gün başlıyan öğrenciler ise, kamp marşını söylediler, millî oyunlar oynadılar. Şehit Eribe Okulu öğrencilerinden bir delikanlı bir monoloğ söyledi.

Bu mübadele usulü gereğince 6 türk öğrenci, hafta sonunda Avusturyaya gidecekmiş.

Törenin sonunda model uçak gösterileri yapıldı. Ardından da davetlilere yemek verildi. Tören böylece sona erdi.

Turizm — Turizm ve Tanıtma Bakanlığı son günlerde turizm faaliyetlerine hız verdi. Bu arada, dışarda Türkiyenin güzelliklerinin tanıtılması işine de önem verilmektedir. Son olarak geçen hafta içinde Stockholm'deki Turizm Bürosu da faaliyete geçti. Turizm Bürosunun ilk ziyaretçileri cici isveçli kızlar oldu.

Geçtiğimiz hafta bütün okullarda imtihanlar bitti. Bu arada Ankara Koleji de Lise kısmı için Temmuzun 1'inde, Orta Kısım için Temmuzun 3'ünde iki kep giyme töreni yaptı. Haziran döneminde imtihanlarını başarıyla veren öğrenciler -bir dersten ikmalleri olanlar dahil - Lisede siyah, Orta kısımda da mavi cüppe ve keplerini giydiler. Anneler, babalar ve bizzat çocuklar için olduğu kadar, okul yöneticileri için de iftihar vesilesi olan bu törenlerin, Eylül döneminde geçecek olan, sayıca bu dönemdekinden fazla yavrulardan da esirgenmemesi bütün velilerin müşterek temennileridir. Anlayışlı okul yöneticilerinin bu hisse yabancı kalamıyacakları tahmin olunur.

Karayolları Genel Müdürü yüksek mühendis Tahsin Önalp ve Karayolları Araştırma Fen Heyeti Başkanı yüksek mühendis Erol Yaltkaya, bir kongreye katılmak üzere, geçtiğimiz hafta içinde Moskovaya hareket ettiler.

Tıp Fakültesi Radyoloji Doçenti Dr. Cengiz Kevenk, bir kongrede bulunmak üzere, yapılan davet üzerine Cezayire gitti. Bir hafta sonra yurda dönecek olan Dr. Kevenk, bu vesile ile eşini ve çocuklarını da birkaç gün için İstanbula göndermiş.

Tıp Fakültesi profesörlerinden Dr. Nusret Karasu, oğlu Tanju Karasunun kullandığı otomobilleriyle, Almanyaya gitmek üzere, yola çıkmışlar.

Festival — Nasrettin Hoca festivali geçen hafta Akşehirde kutlandı. Dünyaca ünlü türk düşünürünü anmak için, onun bıraktığı hatıralara uygun tören ve mizansen yapıldı. Bu arada, Hocanın meşhur maya denemesi, Hocanın kılığına bürünmüş bir akşehirli tarafından tekrarlandı. Akşehirli göle maya çalarken ukalalık yapan davetlilere şu ünlü sözle cevap verdi: "Ya tutarsa!.."

Fakat mahdum bey Gerede civarında ufak bir kaza yapınca, Dr. Karasu, kendisini, ceza olarak Ankara'ya geri yollamış ve kendisi trenle Almanyaya gitmiş. Dr. Karasunun oğlu, Üniversitede öğrencidir.

Melek Güz, bu yaz İstanbula gitmiyecekmiş. Kocası tatil yapamayınca kendisi de burada kalmağa karar vermiş. Günlerinin çoğunu Golf Kulübün havuzunda geçirmekte olan Bayan Güz, oğlunu da stadyumdaki tenis kortlarına gönderiyor.

Bayan Milâr, yakın olan doğumu için İstanbula gitmekten, vazgeçmiş, Ankarada kalıyor. Annesi ise, küçük Milârı karşılamak ve bir süre kalmak üzere, Ankaraya geliyor.

Vaktiyle AKİS'in sayfalarına hayli göznuru dökmüş olan ve şimdi kitapçılık yapmakta bulunan, Aydın Kitabevi ve Kitaplar Âlemi dergisi sahibi, arkadaşımız Aydın Sami Güneyçal nihayet geçen Pazar günü nişanlandı. Dostları, "Bizim Sami durdu, durdu, turnayı gözünden vurdu" diyorlar. Biz de ayni şeyleri, güzel ve zarif nişanlısı Atıfet Dinçer için düşünüyoruz.

SOSYAL HAYAT

Moda

Gelecek yılın hattı

Bu mevsimin en çok tutunan biçimi, vücuda yakın oturmayan penslerle vücuda yaklaşmış bir torbadır. Dümdüzdür, kolları çok açık olup, yaka oldukça kapalıdır. Kol kenarları olsun, bu kapalı yaka olsun, çoğunlukla biyelerle, ince teferruatla süslüdür. Bavulda ve gardropta çok az yer tutan bu kıyafet azıcık kumaşla, iki boyla elde edilmekte, patronla kolayca dikilmekte, kısacası, ekonomik kaidelere tıpatıp uymaktadır. Bu dümdüz torba üzerinde teferruat değişikliği yapmak, onu yenilemek için yeterlidir. Meselâ, bu biçimde biçilmiş dümdüz bir prenses emprimenin kapalı yakasının biraz altına papatya biçimi ufak bir dekolte açmak, üçken şeklinde bir hava deliği bırakmak veya aynı küçük dekolte ile sırtta oynamak, baş geçme payını dümdüz hat halinde çok mahcup ve mütevazı bir dekolte ile bele kadar indirmek veya gene sırtta mütevazı ve iddiasız bir geometrik şekille elbiseyi havalandırmak mümkündür. Şanelin ortaya attığı teferruat süsü, tayyörlerden küçük yaz elbiselerine de geçmiş, atma ilikli küçük düğmeler, biyeler, sutaşlar, dümdüz torba elbiselere yenilik getirerek, onları bir kere daha gençleştirmiştir. Ama bu düz hatlı üniforma biçiminin yanında, modellerde tek-tük görünen, etek ucuna doğru açılarak giden parçalı biçimler de, öyle görülmektedir ki, daha şimdiden gelecek yılın ana hattını hazırlamaktadır.

Vücuda yakın düz hatlı torba biçimin en büyük kusuru, vücudun şeklini alarak arkada torbalanmasıdır. Bu mahzurdan bıkan birçok kadınlar daha şimdiden yaz için parçalı evaze etekleri tercih etmeye başlamışlardır. Bu hattın bir özelliği de vücuda yapışık beden ve uca doğru açılan eteğin hem vücudu, hem de bacakları ince göstermesidir.

Köy kıyafetleri

Bu yeni hat, özellikle bu mevsim çok moda olan "köylü basmaları"nda, yani koyu zemin ve küçük çiçekli basmalarda çok tutunmuştur. Lâcivert zeminli, küçük kırmızı çiçekli bir basmanın çok açık kolları ve kapalı yakası beyaz sutaş ile süslenmiş ve bedene iyice oturan elbisenin etek kısmı uca doğru genişleyen parçalı biçimi tercih etmiştir. Sayfiye kıyafeti olarak bilinen bu basmalar çok geniş kenarlı hasır şapkalarla giyilmekte ve eski albümlerden fırlamış bir resim manzarasını canlandırmaktadır.

Gene eski zaman albümünden fırlamış bir resim, vücuda yapışık fırfırlı bir bluz ile evaze bir etek ve beli saran geniş, renkli bir eski zaman kuşağının birleşmesi ile meydana gelen bir modeldir. Özellikle sayfiyelerde çok moda olan bu yeni hattın renkleri çok canlı gözalıcı renklerdir. Gök mavisi bir poplin, uzun kollu fırfırlı bluz parlak bir sarı etekle giyilmiş kuşak eteğin kumaşından yumuşak olarak yapılmıştır. Mor bir eteğin ise eflâtun kuşağı ve aynı tonun pembesi bir küçücük kısa kollu bluzu vardır. Siklamenin bütün tonları denenmiştir.

Sayfiye geceleri bu yıl uzun basma elbiseler düşünülmüştür. Gazinoda, yaz balolarında bu çıplak kollu, kapalı yakalı evaze etekli basmalar giyilecektir. Bunların bir kısmı prenses biçimidir, bir kısmı ise belden kesiktir ama, etek, uca doğru daima genişlemektedir. Uzun basma elbiselerde çok görülen bir biçim de yüksek beldir.

El emeği

Herşeyin makineleştiği bir devirde, modada el emeği gittikçe rağbet kazanmakta ve hiç olmazsa elişini taklit eden kıyafetler, moda defilelerinde başköşeyi işgal etmektedir.

Yazın çok moda bir kıyafeti de beyaz merserize ile elde örülmüş kolsuz, V yakalı bir sveterdir. Yalnız, sveter dantel işi olup, yaka ve kol kenarları eteğin kumaşına eş keten ile çevrilmiş ve bir takım meydana getirilmiştir.

Bu yıl gene moda olan birşey de, basma parçalarının yanyana getirilmesiyle elde edilen yamalı kumaşlardan yapılmış yelek, etek ve bluzlardır. Parçalar önce yıkanmakta, değişik desenli bir kumaş elde edilmektedir Ayni Kumaştan yorgan yüzü, örtü, yastık da yapılmaktadır.

El emeğinin bir şekli de, yeni elişi kemer ve kuşaklarla meydana gelmektedir. Çuvaldan, düz dokunmuş kemerler üzerine çeşitli halkalar, taşlar, kabuklar ve şekiller oturtulmakta, tama miyle değişik, kişiliği olan kemerler-

le düz elbiseler süslenmektedir. Bu kamerlerin eş torba çantaları da çok şık olmaktadır.

Güzellik

Yazın derdi

Yazın birkaç derdi vardır. Bunlardan ikisi ayaklar ve saçlardır. Ayaklar yazın, açık ayakkabılarla çabuk bozulur ve devamlı itina ister. Bu itinayı yalnız başlarına beceremiyen kadınların onbeş günde bir defa pediküre gitmeleri ve hergün de yatarken, birkaç dakikalarını ayaklarına ayırıp, gerekli temizliği yapmaları, açık ayakkabı giyebilmekte devam edebilmek için şarttır. Kapalı ayakkabıları da sık sık havalandırmak lazımdır. Bunlarla daima piyasada bulunan çorap altlıkları kullanmak da ihmal edilmemelidir. Kışın insanı şık yapan belki ağır biç kıyafettir ama, yazın itinalı bir kadını şık yapmak için itinalı, ütülü bir basma elbise yeterlidir. Yanmış bir cilt, bakımlı ayaklar, çiçek gibi insanmış, ütülenmiş bir basma elbise... İşte şıklığın şartları!

Ancak, ya saçlar ne olacaktır? Ya--- pediküre sık sık gidilebilir. Fakat berbere gitmek hem zordur, hem de deniz mevsimi biraz faydasızdır. Denizden faydalanmak için baş ıslanma--ıdır. Zaten başını suya sokmadan yü--en kadın çok zarif de durmaz. Sıkı lastik bereler sıkıcıdır. Denizde ayak çıplak olarak kuma basmalı, baş serbest olmalı, bol bol suya dalmalıdır. Denizden sonra tatlı su ile duş yapmak şartıyle deniz suyu saçlara hiçbir fenalık yapmaz. Yazın saçların çok sade bir şekilde kesilmiş olmaları büyük kolaylık yaratır. Düz saçları çok kısa ve kat kat kesmek veya onları perma yapmak, sanıldığı gibi hiç de pratik bir çare değildir. Saçlar ya çok kıvır kıvır olur, ya da boy boy, prasa gibi durur. Orta kısalıkta ve hepsi ayni uzunlukta kesilmiş saçların uç kısımlarına akşamları yumuşak plâstik sünger bigudiler takmak ve hattâ saçlar biraz kuruduktan sonra, gene bu bigudilerle, öğle uykusunda veya istirahat zamanında bu saçlara biçim vermek çok kolaydır. Bunları biraz içe veya biraz dışa çevirmek yaz için yeter. Düz bir kâhkül, bu düz saça istenilen havayı da kolaylıkla getirecektir.

İşin bir de hilesi vardır saçları, şık yaz türbanları ve şık şekilde bağlanmış bandlarla, eşarpla kısmen gizlemek... Piyasada bunların çeşitlerini bulmak veya elbiseye uygun şekilde yaptırmak mümkündür.

Atatürkün Dokunulmazlığı

Jale CANDAN

Bundan birkaç yıl önce, genç bir kadın, doçentlik tezini hazırlamak üzere, "Muhteva analizi açısından, anglo-amerikan kitaplarında türk devrimleri" konusunu seçmişti. Asıl üzerinde durduğu nokta, devrimlerin ne şekilde aksettirildiğinden çok, neden, hangi kaynaklara dayanılarak bu şekilde aksettirildiği idi. Genç kadın ön yargılar yanında kaynakların etkisini araştırırken, Atatürk ve Millî Mücadele hakkında bir takım yanlış tahlil ve tefsirlerle dolu bazı yabancı kitaplara mehaz teşkil eden eserler arasında sık sık bir isme rastlamıştı: "Turkish Ordeal".

Turkish Ordeal, 1928 yılında Londrada, ingilizce olarak basılmış bir kitaptı. İşin ilginç tarafı, bu kitabın tanınmış türk fikir kadını, kadın hakları savunucusu Halide Edip Adıvar tarafından yazılmış olmasıydı.

Araştırıcı Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi kütüphanecilik asistanı doktor Berrin Yurdadoğ, bundan sonra meselenin daha çok üzerinde durdu. Nihayet, tezini verdikten sonra, bundan iki hafta kadar önce, incelemesini, Fakültede, Kadının Sosyal Hayatını Tetkik Kurumunun düzenlediği bir konferansta kamu oyuna açıkladı.

Yurdadoğ, iki kadın yazardan Atatürk isimli mukayeseli konferansında amerikalı gazeteci Claire Trice'in "Türkiyenin Yeniden Doğuşu" isimli kitabından parçalar okumuş ve konferansın bu ilk kısmında okuduğu her kelime alkışlarla kesilmişti. Claire Trice türklerin İstiklâl Mücadelesini Türkiyede izlemiş, Atatürkle tanışmış ve bu büyük liderin büyük dâvasını, bütün azameti ile kitabında aksettirmişti.

Konferansın ikinci kısmında Yurdadoğ, Adıvarın, o zamanlar yazmış olduğu kitaptan parçalar okumaya başlayınca, dinleyiciler birden büyük bir şaşkınlık ve teessüre kapılarak önce susmuşlar, sonra yazarı protestoya başlamışlardı. İşte bir süredir Başkentte tartışılan ve nihayet basına intikal eden konferans bu konferanstır. Berrin Yurdadoğun iddiasına göre, Halide Edip Adıvar 1962 yılında, "Türkün Ateşle İmtihanı" ismi altında ve birçok pasajları kısaltılmış olarak türkçeye tercüme ettiği bu kitapta herşeyden önce Atatürkün Milli Mücadeledeki inkâr edilemez rolünü, liderliğini bilmezlikten gelmiştir. Birçok yabancı yazara mehaz teşkil eden bu kitap, tarihi gerçeklere aykırıdır.

Dinleyiciler, Halide Edip Adıvarın bu kitabı Atatürke kırgın olduğu bir devirde, İngilterede yaşarken yazdığını çok iyi bilmekteydiler. Gene bilinen bir gerçek, Adıvarın 1962 yılında türkçeye çevirdiği kitabından bazı pasajları çıkararak, o zamanki görüşlerinin yanlış olduğunu, bu yoldan kamu oyuna açıklama yoluna gittiğidir. Buna rağmen kadınlar infial duymaktadırlar. Çünkü birisi, herhangi bir sebeple, Atatürkün dokunulmazlığına dokunmak istemiştir.

Bence bu hassasiyet artık yersizdir. Atatürk bugün eseriyle, yalnız Türkiye Cumhuriyetini yaratan mücadesiyle değil, hürriyet ve insan hakları uğrunda savaşan her millete, kadın haklarını savunan her kadına önderlik eden, ışık tutan Atatürk ilkeleriyle ölmezliğe kavuşmuş, Mîllî Mücadeleyi izleyen günlerde onun hakkında yabancı basında çıkan sayısız gerçekçi yazılar yanında yersiz bazı ithamlarla dolu olanlar da, eserin büyüklüğü karşısında çoktan silinip gitmiş, yazarlarını mahcup durumda bırakmaktan başka bir işe yaramamıştır.

Atatürkün dokunulmazlığı eserlerindedir. Aynı hassasiyeti onun eserlerine karşı gösterir ve türk kadınları olarak Atatürk ilkelerini yaymakta daha fazla başarı sağlarsak bu gibi olayları daha rahatlıkla karşılıyabiliriz.

FIAT

411R

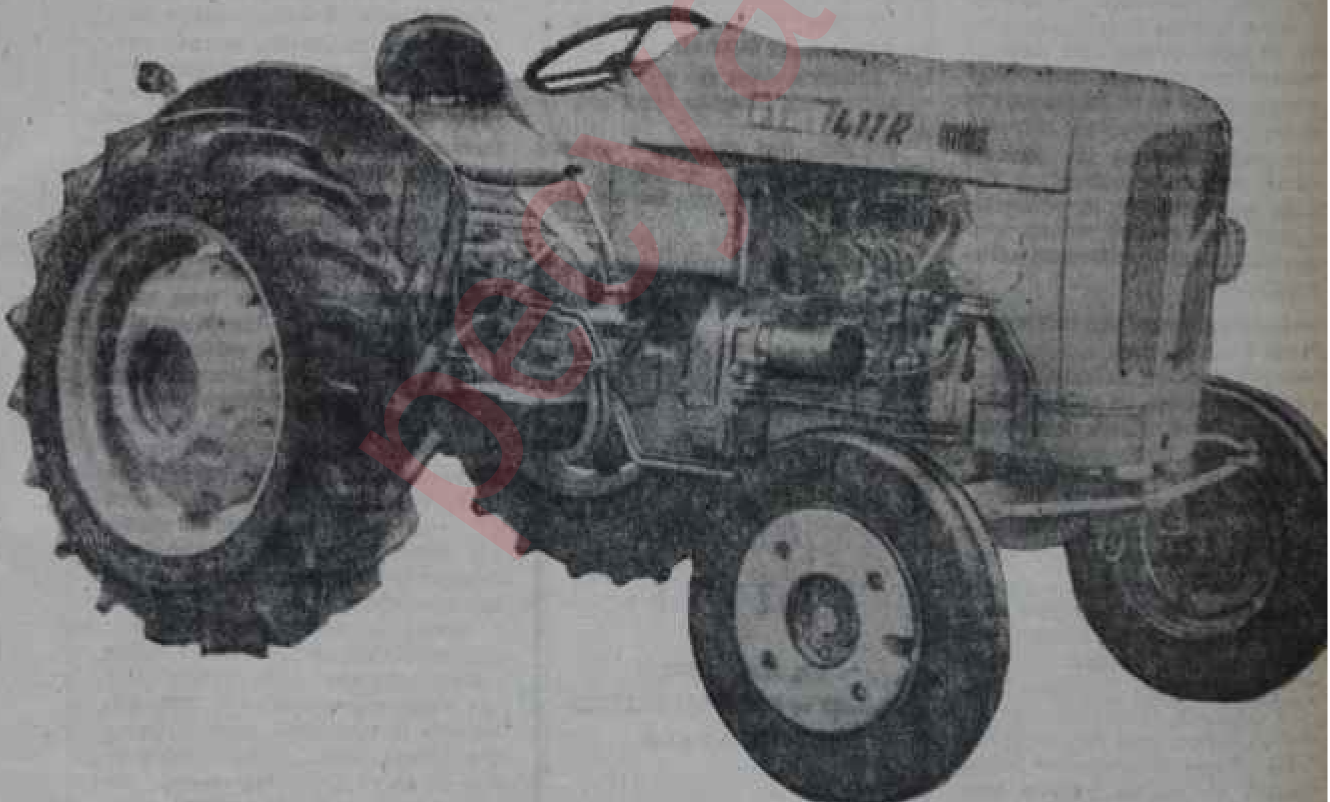
Traktörleri

40 BEYGİRLİK

4 SİLİNDİRLİ

DİZEL MOTÖRLÜ

HİDROLİK TERTİBATLI

Türk Çiftçisinin Hizmetinde

Ş E H İ R C İ L İ K

Gökdelenler

Fezaya giden mimarlar

Geçen ayın son günlerinde, sabah gazetelerinden birinin okuyucu mektuplarına ve şikâyetlerine ayırdığı özel sütunlarında yayınlanan iki mektup çok ilgi çekiciydi. Bunların ilginç oluşu sadece bahis konusu ettikleri olaylar yönünden değil, bizzat mektupları yazanların şikâyetçi oldukları meslek branşının mensupları bulunmalarındandı. Konu, biri İstanbulun diğer ise Ankaranın en güzel manzaralı yerlerinde inşa edilmekte bulunan iki "gökyüzüne tırmanan" cinsinden apartmanın, o civarda uzun yıllardanberi halkın faydalanmasına ve hava alıp dinlenmesine yarayan parkların hem havasını, hem de manzarasını tamamen kapatmış oluşuydu. Her iki mektubun sahipleri olan yüksek mimar ve yüksek mühendis vatandaşlar bu durumdan acı acı yakınıyorlar ve ilgililerin "ilgisini" çekmeğe çabalıyorlardı. Gerçi bugüne kadar böylesine büyük bir ilgisizlik göstermiş olan "ilgili"lerin "ilgisi"nin öyle kolay kolay çekilemiyeceğinde ve bu "makamlar"ın harekete geçirilemeyeceğinde kimsenin şüphesi yoktu ama, her iki vatandaş da yerden göğe kadar haklıydılar. Üstelik, bu işte "kusurlu" durumundaki kimselerin kendi meslek câmiası içinden çıkmasına çok hayıflanmış görünüyorlardı.

Gazete sütunlarına okuyucu mektubu olarak geçen bu konu, aslında, hergün herkesin gözleri önünde cereyan eden olayların sadece iki tanesini yansıtmaktadır. İkinci Dünya Savaşından sonra Avrupada bombardımanlar sonucunda yıkılan binalar yüzünden ayakta kalan halkı barındırmak amacıyle, yine bu bombalanan alanlarda 10, 15 ve hattâ 20 katlı inşaatlara geçildi ve bunlar kat kat felâketzedelere dağıtıldı. Oralarda bu tedbirden başka çare de yoktu. Çünkü nüfusun çok yoğun bir şekilde yaşamak zorunda olduğu endüstrileşmiş şehirlerde arsa fiyatları pahalıydı. Herşeyden önce, bina kuracak yeterli arazi de mevcut değildi. Bu yüzden "gökdelen"ler metodu başarılı bir şekilde harpten yeni çıkmış ülkelerde uygulandı.

Türkiyeye gelince, özellikle güzel sanatlarda ve bunun bir bakıma kolu olan mimarlıkta batının şu veya bu dairesini aynen kopya etmekten gayri pek az şey yapmak âdet olduğu için, batı ülkelerini gezerken 20 katlı apartmanları gören bazı mimarlar, bunun "modern mimari" nin bir eğilimi olduğunu kabul ettiler ve yurdumuzda da bunun uygulanmasına - mantığa ve tekniğe dayanan hesaplara girişmeden koyuldular. İşte yurdumuza "gökdelen" tipindeki apartmanlar bu yoldan girmiştir. Bunların hemen bütün büyük şehirlerimizde, İstanbulda, Ankarada, İzmirde, hattâ Konyada çeşitli örneklerini kolayca görmek kaabildir.

Astarı yüzünden pahalı

İlk bakışta insana büyük avantajlar sağlayacakmış gibi gelen bu yüksek inşaatların zahiri faydalarının başında inşaatın ucuzluğu gelmektedir. İddiaya - tabii bazı mimarların iddiasına - göre, bu şekilde "gökdelen"ler inşa etmek diğer binalardan ucuza çıkmaktadır. Diğer bir iddia ise, şehrin lüzumsuz yere dağıtılmamış ve belediye hizmetlerinin tâ uzaklara kadar iletilmesi zorunluğunun ortadan kalkmış oluşudur. Sonra özellikle "komik" liği kayda değer diğer bir fikir, bu tipteki binalarda daha çok güneş ve hava alınmasının mümkün olduğudur.

Yukarıda ileri sürülen avantajlar bile memleketimizde "gökden" modasının ne derece yanlış bir anlayışla uygulandığını ve sırf görünüşe aldanarak hareket edildiğini göstermektedir. Gerçekten, birinci sebep, Türkiyenin büyük şehirlerinin birçoğunda ve semtlerin yüzde sekseninde varit bile değildir. Çünkü arsa fiyatını - günümüzdeki spekülatif fiyat yükselişlerine rağmen- hâlâ altı, nihayet sekiz kattan yukarı inşaatın diğerlerinden daha ekonomik olacağı iddiasını doğrulayacak seviyede değildir. Ancak İstanbulda ve Ankaranın pek az yerinde metrekaresi birkaç bin liraya satılan arsalarda bu durum vardır. Bu bakımdan, örnek olarak Ankaranın Balgat köyü dolaylarındaki bir kooperatife ait apartmanların veya Etiler mahallesinin, yenimahalledeki Emlâk Bankası apartmanlarının -hele arsalarının metrekaresi on, onbeş lira ettiği düşünülürse - hangi hesaba dayandığı sorulmak gerekir.

Gerçekten yüksek binalarda belirli bir kattan sonra masraflar azalmamakta, bilâkis, birden artmaktadır. Çünkü yapıyı daha sağlam temellere oturtmak gerekmekte, mutlaka bir, hattâ iki asansör koymak zorunluğu ortaya çıkmakta, bütün tesisat ve bizzat yapı malzemesini binanın yüksekliği oranında özel şekilde kullanmak icabetmektedir. Üstelik, inşaatın işçilik ve imâl masrafları, şantiye tesisleri de birden pahalılaşmaktadır.

Öte yandan, Türidyedeki bütün büyük şehirlerde henüz "yer problemi" mevcut değildir. Tersine, şehirlerin merkezleri ikişer üçer katlı köhne yapılarla veya ufacık dükkânlarla dopdoludur. Buna rağmen gerek Ankarada, gerekse İstanbulda şehirlerin orta yerleri bırakılıp, kırlara yayılınmasındaki sebep anlaşılamamaktadır. Hem böyle yapılmakla, belediye hizmetleri büsbütün ve çok yoğun bir şekilde şehrin dışına doğru zorlanmış bulunmaktadır. Yurdumuz aslında bir güneş ve hava ülkesi olduğu için, sağlık yönünden ileri sürülen nedenlerin asla varit bulunmayacağı, hattâ bellibaşlı şehirlere böyle blok apartmanların yapılmasından sonra şehirlerin havasının büsbütün bozulduğu, hele kışın gökyüzünün dumandan görünmez duruma geldiği hatırlanmalıdır.

Kısaca, ne yanından bakılırsa bakılsın, "gökdelen"' modasının, özellikle şehir dışında yapılmakta olan konutlar için Türkiyenin gerçeklerine uymadığı, belediye hizmetlerinin dağılışı yönünden olduğu kadar ekonomi bakımından da hiçbir fayda sağlamadığı üstelik şehrin görünüşüne, sosyal yaşayış ve geleneklere zararlı etkiler yaptığı görülmektedir. Bu kadar önemli bir konunun üzerine eğilmek suretiyle İmar ve İskân Bakanı Celâlettin Uzerin "gecekondu problemi" derecesinde ilgi çekici bir konuya daha parmak basmış olacağında şüphe yoktur.

YAYINLAR

BEYAZ HÜRRİYET

Dr, Ali Yıldızın siyasi romanı
(Efe Matbaası, Ankara 1964, 196 sayfa 10 lira)

Her insan, duyup düşündüğünü başkalarına duyurmak, anlatmak eğilimindedir, ifade edilememiş, başkalarına duyurulamamış bir fikir, sahibini huzursuz eder.

Ali Yıldız genç bir tıp doktorudur. Gerek kitaplardan, gerekse gözlemlerinden edindiği bilgilerle, memleketin kalkınması konusunda bir takım sentezlere varmış olan Dr. Ali Yıldız, düşüncelerini "Beyaz Hürriyet" adlı bir kitapta toplamış ve kitabın türüne de "siyasi roman" demiştir. "Beyaz Hürriyetin siyasi roman olup olmaması önemli değil. Yazarın da "benim eserim bir romandır" gibilerden bir iddiası yoktur sanırız. Önemli olan, 196 sayfalık kitapta, bir tıp doktorunun, dağınık da olsa, memleket kalkınması konusunda bir takım fikirler ortaya atmış olmasıdır. Bu bakımdan, kitabın dili, yapısı türü, sanat değeri üzerinde durmıyacağız. Üzerinde duracağımız hususlar. Dr. Yıldızın, Kendi gözlem ve kitaplardan edindiği bilgilerle vardığı sonuçlardır.

"Beyaz Hürriyet" iki bölüm halindedir. Birinci bölümde, romanın kahramanı Şahapın çocukluğu, aile hayatı, öğrencilik yılları, Tıp Fakültesindeki mücadelesi anlatılmaktadır. İkinci bölümdeyse yazar, mesleği açısından mücadelesini sürdüren doktor Şahaba bir takım sosyal, ekonomik ve politik fikirler, görüşler söyletmektedir. Birinci bölüm hikâye tekniğiyle yazılmıştır. İkinci bölüm ise âdeta uzun bir makaledir. Bu bölüme sıkıştırılan belgeler - ki bunlar, Doktor Şahabın, vaktiyle bazı taşra gazetelerinde yazmış olduğu yazılardır - ve savunulan fikir, kitabı siyasi roman niteliğinden uzaklaştırmaktadır. Esere, bu bakımdan, olaylarla, gözlemlerle beslenmiş bir etüd demek daha doğru olur

Dr. Ali Yıldız; 196 sayfalık kitapta belirttiği gözlemlerinden şu formüle varmıştır: "Sosyalist doku üzeride kapitalist dinamizmi". Denilebilir ki, bütün eser, eserdeki olaylar göz lemler zinciri, tamamen bu formülü doğrulamak için verilmiştir. Ne demektir "sosyalist doku üzerinde kapitalis dinamizmi"?

Yazar bunu şöyle açıklamaktadır: "Biz kapitalistin kurnaz, muktesit, icatçı zir zekâ olduğuna inananlardınız. Bu bakımdan, kapitalist yok etmek değil, varlığından halk adına istifade etmek istiyoruz. Bu bakımdan, iktisadî görüşümüz 'sosyalist doku üzerinde kapitalist dinamizmi' formülü ile izah edilebilir. Yâni devletle özel teşebbüsün ortaklık yapmasını teşvik edecek kanunlar çıkarılmasını..."

Şahap, "bir sınır şehrinde unuttuğumuz küçük kızın, cesur bir polisle evlendikten sonra doğan oğludur. Önce Teknik Üniversiteye girer, fakat orayı kuru bulduğu için, ayrılır ve Tıp Fakültesine devam eder. Tıp Fakültesi bir âlemdir. Fakülte idarecileriyle, hocalarından bazılarıyla arası açılır. Fakülteye protesto beyannameleri asarak mücadele eder. Polis görevlisi bir kızla tanışır, sonra da, polisten yardım görmek amacıyla, polisle işbirliği yapar. Derken, Ursula adlı bir alman kızıyla tanışır.

Şahabın bütün arzusu "polisle anlaşarak, iktidarla anlaşarak ihtilâlsiz, hertürlü pürüzü halletmek"tir. "Yâni iktidar mekanizması içinde bir regülâtör ve ikaz sistemi olmak. Şahap bunu tecrübe ediyordu işte polisle anlaşmakla."

Tıp Fakültesini bitiren Şahap, mücadelesine doktor olarak devam eder. Şöyle diyor yazar: "Bir tarafta Tanrı ve Şahap, bir yanda ayrı iki cephe. Kimin galip geleceğini zaman gösterecekti. Maamafi Şahabın şöyle bir tesellisi vardı: Ben mağlup olursam, Tanrı yok demektir."

Şahap, doktor olarak gittiği her yerde kötü idarecilerle, vurguncularla, istismarcılarla mücadele eder. Çünkü. "Atatürk mimarisi arkasında saklanmış, Atatürkü istismar eden, onu yağma etmeğe çalışan, daha önce de Namık Kemallerin, Mithat Paşaların başını yiyen hortlak, şimdi de genç bir halk çocuğuna gözünü dikmiş, onu yutmağa hazırlanmaktadır."

Doktor Şahap "statüko düşmanı değil, statükoyu basiretsiz ve egoist davranışları ile tehlikeye sokan temsilcilerinin düşmanıdır". Onun için, "tek çare olarak, Türkiyede müstakil bir halk cephesi kurmak icap ettiğine inanır. Bu halk cephesi hiç bir ideoloji veya kurumun bendesi olmayacak bilâkis, herşeyi kendi arzu ve yapısına göre tadil edip kullanabilecekti. (...) Herhangi bir doktrinin birkaç iyi tarafı var diye, onun tümü ne esir olmak asrımıza göre safça bir davranış"tır. Şahap bir "neşir organı" kurar ve muhayyel bir parlâmentoda, halli cephesi adına ilk tarihî nutkunu verir. Nutuk, çeşitli doktrin ve görüşlerin kısa mukayese ve tenkidinden ibarettir.

"Beyaz Hürriyet" tarihî sahnelerle başlar, realist sahnelerle gelişir ve hâyâli sahnelerle son bulur.

Doktor şahap şuna inanmıştır: "Her devir kendi hürriyetini yaratır, ebedî hürriyet yoktur."

Kitabın birinci kısmı, ikinci kısmına göre çok hafiftir. Yazar, ikinci kısımdaki fikirleri söyleyebilmek için, Şahabın çocukluğunu, öğrencilik ve doktorluk yıllarını uzun uzun anlat mak lüzumunu duymuştur.

Kitabın en önemli kısmı, Şahabın doktorluk yıllarında Anadolunun muhtelif yerlerinde şahit olduğu idarî bozukluklar ve karşılaştığı haksızlıklardır. Hiçbir hayâle yer vermeyen bu gözlemler oldukça düşündürücüdür.

Kitaplar

İSLAMİ BİLGİLER ANSİKLOPEDİSİ
Hazırlayan Selâhattin Şar, Hizmet Kitapları İstanbul, 272 sayfa, ciltli 12.50 kuruş

DRAM SANATI
Yazanlar : G. Wickham - G. Breton, Çevirenler: Mete Ergin - Gani Yener, Elif Yayınlan II. Tiyatro Dizisi 4, 78 sayfa 350 kuruş

TÜRK DİL BİLGİSİ
Muharrem Ergin, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi yayınları 785, İstanbul 1962, 384 sayfa 35 lira

YENİ HUKUK LUGATİ ve HUKUK TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ
Hazırlayan T. Azmi Uslu, Site Yayınları Hukuk Dizisi I, İstanbul 1964, 349 sayfa 25 lira.

GECENİN SONU
Orhan Asenanın piyesi, Toplum Yayınları, 1964, Ankara, 2 lira,

KÖY ÖĞRETMENİNE MEKTUPLAR
Ceyhun Atuf Kansunun yazıları, Toplum Yayınları 1964, Ankara, 3 lira.

İSLAMİYET AÇISINDAN ŞEYHLİK-AĞALIK
Mehmet Emin Bozarslanın dinî incelemesi. Toplum Yayınları, 1964, Ankara, 5 lira.

ORTAKÇILAR
Talip Apaydının romanı, 1964, Fiyatı 4 lira.

NİSAN YAĞMURLARI
Mustafa Arif Arıkan şiirleri. Yargıçoğlu Matbaası, 1964 Ankara, 250 Kuruş.

ŞİDDETLİ
BAŞ
AĞRILARINA
KARŞI
GRİPİN
başarı ile kullanılır!
BAŞ ve DİŞ
NEZLE
GRİP
GRİPİN
KİNİNLİ
GRİPİN
GRİPİN
4-29
GRİPİN 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir

(Basım: A — [illegible]) — 1942

(Basın: A — 1366) — 1044